

Tallinna Ülikool
Matemaatika-loodusteaduskond
Informaatika osakond

Anneli Kesksaar

**Multimeediumipõhise
õppematerjali kasutamine
võõrkeele (saksa keel) õpetamisel**

Magistritöö

Juhendaja:
Jaagup Kippar

Autor: “.....”2005

Juhendaja: “.....”2005

Osakonna juhataja: “.....”2005

Tallinn 2005

Sisukord

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	3
1 VÕÕRKEELE ÕPETAMISE EESMÄRGID JA MEETODID	6
1.1 VÕÕRKEELE ÕPETAMISE EESMÄRGID	6
1.2 VÕÕRKEELE ÕPETAMISE MEETODID.....	7
2 SAKSA KEELE ÕPETAMISEST EESTIS	12
2.1 HETKEOLUKORRA KIRJELDUS JA PROBLEEMID.....	12
2.2 SAKSA KEELE ÕPPEMATERJALID	15
3 MULTIMEEDIAPÕHISE KEELEÕPPEMATERJALI VÄLJATÖÖTAMINE ...	18
3.1 VÄLJATÖÖTAMISPROTSESSI ÜLDISED ALUSED	18
3.2 6.KLASSI B-VÕÕRKEELE ÕPIK “DEUTSCH VI”, I OSA.....	20
3.3 SIHTRÜHMA VAJADUSTE JA OOTUSTE VÄLJASELGITAMINE	21
3.4 KASUTATAV TARKVARA	23
3.5 NÕUDED ARVUTILE.....	25
4 MULTIMEEDIAPÕHISE KEELEÕPPEMATERJALI RAKENDATAVUS	26
4.1 KEELEOSKUSE PÄDEVUSED JA OSAOSKUSED	26
4.2 PÕHIOSKUSTE ARENDAMINE.....	27
4.2.1 Kuulamisoskuse arendamine	27
4.2.2 Kõnelemisoskuse arendamine.....	31
4.2.3 Lugemisoskuse arendamine.....	33
4.2.4 Kirjutamisoskuse arendamine.....	35
4.3 OSAOSKUSTE ARENDAMINE.....	38
4.3.1 Sõnavara õpetamine	38
4.3.1.1 Leitneri kast e. õpikartoteek	39
4.3.1.2 Teised harjutused.....	42
4.3.2 Grammatika õpetamine.....	45
4.3.3 Häälde õpetamine	48
4.3.4 Õigekirja õpetamine	49
4.4 SOTSIOLOGIIVISTILISTE PÄDEVUSTE ARENDAMINE.....	51
4.5 PÕHIVARA.....	52
4.5.1 Numbrid.....	53
4.5.2 Kuupäev.....	53
4.5.3 Kellaaeg	54
4.6 SÕNASTIKUD	55
4.6.1 Saksa – eesti sõnaraamat.....	55
4.6.2 Teematiline audiosõnastik.....	56
5 MULTIMEEDIAPÕHISE KEELEÕPPEMATERJALI EVALUATSIOON	57
5.1 ÕPILASTE HINNANGUD JA EKSPERTIDE HINNANGUD.....	58
5.2 JÄRELDUSED JA PROJEKTI EDASINE KÄIK.....	61
6 KOKKUVÕTE	62
7 KASUTATUD KIRJANDUSE LOETELU	63
RESÜMEE	67

Sissejuhatus

Viimastel aastatel on võõrkeele õpetamisel ja õppimisel hakatud väga palju kasutama arvuti ja Interneti poolt pakutavaid võimalusi. Näilisele materjali küllusele vaatamata ei ole aga õpetajatel kindlust uute õppematerjalide kasutamiseks. Ka koolides kasutatavad saksa keele õpikud annavad vähe soovitusi, kuidas Interneti ja arvuti abil õppetöö kvaliteeti tõsta. Saksa keele (võõrkeele) õpetamise spetsiifikat arvestades julgen väita, et traditsiooniline õppetund õpetaja ja õpilase vahelise suhtlemisega ei kao kunagi, küll aga võiks ja peaks kasutama uute tehnoloogiate võimalusi õppetöö mitmekesistamiseks. Eelkõige õppetöö mitmekesistamise eesmärgi ja saksa keele populariseerimist õpilaste hulgas silmas pidades on koostatud käesolev magistritöö.

Käesoleval magistritöö teema on “Multimeediumipõhise õppematerjali kasutamine võõrkeele (saksa keel) õpetamisel”.

Käesoleva magistritöö **põhiprobleem:**

Milline võiks olla multimeediapõhise keeleõppematerjali ülesehitus, mis motiveeriks õpilasi saksa keelega tegelema ja arendaks harjutamisel põhi- ja osaoskusi.

Käesoleval magistritööl on kolm **põhieesmärki:**

- multimeediapõhise õppematerjali võimaluste väljaselgitamine põhi- ja osaoskuste arendamisel;
- 6. klassi saksa keele õpikut täiendava multimeediumipõhise keeleõppematerjali prototüübi koostamine;
- töö praktilise osa kaudu saksa keele populariseerimine;

Magistritöö esimeses peatükis antakse ülevaade saksa keele õpetamise eesmärkidest ja meetoditest. Näidatakse võõrkeeleõpetuse põhiküsimuste *Mida õpetada? Miks õpetada?* ja *Kuidas õpetada?* muutumist ajas ja tänapäevaseid seisukohti. Vaadeldud on kaasaegseid seisukohti keeleoskuse kirjeldamiseks ja hindamiseks. Võõrkeeleõpetuses viimastel aastatel levinud kommunikatiivse keeleõppemeetodi kohaselt õpetatakse õpilasi võõrkeelt eelkõige suhtlemise eesmärgil kasutama. Keeleoskuse kirjeldamiseks kasutatakse Euroopa Keeleõppe raamdokumendi ja ka

põhikooli ja gümnaasiumi riiklikule õppekavale toetudes põhioskuste (kuulamine, kõnelemine, lugemine ja kirjutamine) ja osaoskuste (sõnavara, grammatika, hääldus ja õigekiri) kirjeldamist.

Saksa keel on Euroopas selle keele emakeelena ja esimese võõrkeelena rääkijate arvult esikohal. Kuid juba aastaid on saksa keele populaarsus keele õppijate hulgas olnud madalseisus. Analoogset trendi näitab ka Eesti õppijate vähene huvi saksa keele vastu. Vaatamata pikaajalisele ühisele kultuuriruumile on saksa keele soovijate hulk juba aastaid olnud ca 20% juures, samala ajal kui inglise keele õppijate arv on viimastel aastatel kasvanud üle 80%.

Töö teises peatükis käsitletakse saksa keele õppimise ja õpetamisega seotud probleeme Eestis. Püütakse selgitada välja põhjuseid, miks on saksa keel üha enam taandumas vaid kolmandaks valitud võõrkeeleks inglise ja vene keele järel. Üks vastuseid sellele küsimusele võib peituda suhteliselt ühekülgses ja traditsioonilistes õppematerjalides. Ka vastilmunud õppematerjalides leidub äärmiselt vähe võimalusi õpilaste hulgas nii populaarsete arvuti ja Interneti kasutamiseks. Veebipõhiste harjutuste peale, mida õpetajad ja õpilased saaksid keeleõppeks kasutada, ei ole kirjastustes veel mõtlema hakatud. Kuna Soomes ja Rootsis on veebipõhiste ülesannetega analoogne olukord nagu Eestis, võiksme eeskujuks võtta hoopiski Saksamaa, sest sealsete kirjastuste elektroonilised õppematerjalid on on ka meie õpetajate hulgas äärmiselt populaarsed. Sellest peatükist kasvab välja ka antud magistr töö tegelik eesmärk - vajadus saksa keele elektroonilise õppematerjali järgi.

Magistr töö kolmandas osas keskendutakse multimeediapõhise keeleõppematerjali loomisele 6.klassi B-võõrkeele õpiku "Deutsch VI" juurde. Esimese sammuna viidi läbi küsitlus õpetajate hulgas eesmärgiga saada informatsiooni sihtgrupi ootustest ja vajadustest loodava tarkvaraga seoses ning seejärel valiti õppematerjali väljatöötamiseks ADDIE mudel, mis võimaldab erinevate projektifaaside vahel probleemideta liikuda. Ülesannete programmeerimiseks kasutati tarkvaraprogramme Macromedia Flash, Windows Movie Maker ja Audacity.

Käesoleva töö neljandas peatükis vaadeldakse erinevaid võimalusi multimeediapõhise keeleõppeprogrammi kasutamiseks põhioskuste ja osaoskuste arendamisel. Eraldi

vaadeldakse võimalusi sotsiolingvistilise kompetentsi arendamiseks ja tutvustatakse ka mõningaid antud õppematerjali juurde kuuluvaid nn põhivara harjutusi. Antud peatüki igas alapunktis käsitletakse esmalt vastavasisulist teooriat ja seejärel hinnatakse valminud ülesannete vastavust/erinevust teooriast.

Nii antud peatükis näidetena toodud harjutused aga ka ülejäänud harjutused 6.klassi õpiku juurde, mis käesolevasse tööse ei mahtunud asuvad aadressil www.koolielu.edu.ee/anke/6 . Kuna töö autor on erialalt saksa keele õpetaja ja programmeerimisega vaid põgusalt kokku puutunud, siis ei peaks nendes ülesannetes hindama mitte programmeerimise korrektsust, vaid pigem vaatama neid ülesandeid õpieesmärke silmas pidades - kas need ülesanded aitavad õpilastel saksa keele omandamist lihtsamaks teha.

Magistritöö viiendas osas analüüsitakse 6.klassi õpiku juurde kuuluva lisamaterjali perspektiivikust. Selleks viidi õpialaste ja õpetajate hulgas läbi küsitlus hinnangute saamiseks, mille põhjal otsustatakse kas ja kuidas ülesandeid edasi arendatakse. Küsitleti 120 5.-12. klassi õpilast, kes olid saksa keelt õppinud mitte rohkem kui 2,5 aastat.

1 Võõrkeele õpetamise eesmärgid ja meetodid

1.1 Võõrkeele õpetamise eesmärgid

Vastavalt Põhikooli ja gümnaasiumi riiklikule õppekavale (RT [WWW], loetud 07.05.05) on õpilastel võimalik valida I kooliastmes esimene võõrkeel (A-keel) nelja võõrkeele hulgast: inglise, vene, saksa ja prantsuse keel. Vene või mõne muu õppekeelega koolis on A-võõrkeeleks eesti keel. II kooliastmes valitakse teine võõrkeel (B-keel) ja gümnaasiumi astmes valitakse kolmas võõrkeel (C-keel).

Võõrkeele õpetus koolis peaks andma õpilastele sellisel tasemel keeleoskuse, mis võimaldab neil selles keeles keelekeskkonnas iseseisvalt hakkama saada. Põhikooli lõpetaja peaks saavutama A-keeles sellise keeleoskuse taseme, mis võimaldab selles keeles igapäevastes situatsioonides suhelda; lugeda ja mõista eakohaseid võõrkeelseid originaaltekste (Euroopa Nõukogu B1 tase ehk „Iseseisev keelekasutaja. Suhtluslävi“)(*samas*).

Gümnaasiumi lõpuks peaks õpilane olema omandanud vähemalt ühe võõrkeele tasemel, mis on vajalik era- ja tööalasel suhtlemisel (Euroopa Nõukogu B2 ehk „Iseseisev keelekasutaja. Edasijõudnute tase“).

Vastavalt Euroopa keeleõppe raamdokumentidele (*Euroopa keeleõppe raamdokument: 2003, 22*) kannavad tasemed B1 ja B2 küll ühist nimetust „Iseseisev keelekasutaja“, kuid tasemete sisus on loomulikult suured erinevused.

Keeleoskustase B1:

Mõistab kõike olulist talle tuttavat teemal, nagu töö, kool, vaba aeg jne. Saab võõrriigis enamasti hakkama, kui reisib teise riiki, kus vastavat keelt räägitakse. Oskab koostada lihtsat teksti tuttavat või talle huvi pakuval teemal. Oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärgi ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ja plaane.

Keeleoskustase B2:

Mõistab keerukamate tekstide põhisisu, mis käsitleb nii abstraktseid kui ka konkreetseid teemasid ning erialaseid diskussioone. Suudab spontaanselt ja ladusalt vestelda vastavat keelt emakeelena kõnelejatega. Oskab selgelt ja üksikasjalikult käsitleda laia teemaderingi ainet ja selgitada oma seisukohti, tuues välja poolt- ja vastuargumendid.

Kahjuks ei tee põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava vahet A ja B-võõrkeele õpitulemustel ega anna ka mingeid juhiseid õppeplaanide kavandamiseks. B-keele oodatavate tulemuste kohta on õppekavas vaid üks lause „Ka teise võõrkeele omandamise tase peaks jõudma lähedale A-võõrkeele omandamise tasemele.“. Seega oodatakse, et B-keele õppijad, kes reeglina alustavad teise võõrkeele õppimisega 6.klassis, peavad põhikooli lõpuks jõudma 4 aastaga sama kaugemale nagu esimesest või siis (tavaliselt) kolmandast klassis alustatud A-keelega. Ei põhikooli lõpueksamil ega ka gümnaasiumi riiklikul eksamil tehta vahet A- ja B-võõrkeele õppijate vahel. Sellekohast kriitikat Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava suhtes ja ka lõpueksamite ülesehituse suhtes, kus keeleõpetuse kommunikatiivsetele eesmärkidele vaatamata on suulise keeleoskuse osatähtsus vaid 25%, on teinud oma sõnavõttudes ka Paul Lääne (Lääne, P. [WWW], loetud 07.05.05). Samas ei tohiks aga näiteks saksa keele riikliku eksamitestide koostajatele suuri etteheiteid teha, sest võimaluste piires on püütud eksamiülesanded võimalikult kommunikatiivseks muuta. Seda püüdlust tunnistas oma artiklis ka Paul Lääne.

1.2 Võõrkeele õpetamise meetodid

Võõrkeelte õppimisega on kogu aeg tegeletud. Aegade jooksul on muutunud aga võõrkeeleõpetuse kolm põhiküsimust *Mida õpetada? Miks õpetada?* ja *Kuidas õpetada?* ja seeläbi ka koolis võõrkeeleõpetamisele esitatavad nõudmised.

Põhjuseid, miks keeleõpetuse eesmärgid, sisu ja vorm pidevalt muutuvad, on kokkuvõtvalt kirjeldanud Gerhard Neuner ja Hans Hunfeld, näidates mõningaid tegureid, mis mõjutavad võõrkeeleõpetuse meetodeid (Neuner, G., Hunfeld, H. 2002, 9) :

- õpipsühholoogia- ja arengupsühholoogia kogemused;
- emakeele õppimise kogemus;
- õppimis- ja õpetamistraditsioonid omal maal;
- õppurite konkreetsed õpieesmärgid (turistid, sekretärid);
- ettekujutus tööst (ilukirjanduslike) tekstidega;
- eelnev võõrkeele õppimise kogemus;
- individuaalsed eeldused õppimiseks (keeleline andekus, õpitempo) ja grupis õppimise eripära (õpperühma sooline koosseis);
- ettekujutused õpitavat keelt kõnelevast maast;
- keeleteaduse viimased seisukohad;
- pedagoogika ja didaktika uuemad seisukohad.

Vanade keelte – kreeka ja ladina keele – õpetamise eesmärk ja meetodid erinevad oluliselt nn uute keelte – inglise, saksa, prantsuse - õpetamise eesmärkidest, kuigi esmalt püüti ka nende keelte õpetamisel koolis kasutada juba olemasolevaid võtteid (Jung, L. 99 Stichwörter zum Unterricht Deutsch als Fremdsprache [WWW] loetud 07.05.05).

Võõrkeeleõpetamise ajaloos on olnud kasutusel mitmeid üksteisest väga palju erinevaid meetodeid. Lõppeesmärk on neil meetoditel olnud kõigil üks ja see sama – keele omandamine, küll aga on suured erinevused viisis, kuidas eesmärgini jõuda ja omandatud keele rakendatavuses (passiivne/ aktiivne keeleoskus).

Alates 19.sajandi keskpaigast kasutusel olevaid tähtsamaid võõrkeeleõppe meetodeid on püütud mitmel viisil liigitada

Kingisepp ja Sõrmus jagavad Jack C.Richardsi, Theodore S.Rogersi, Diane Larsen-Freemani töödele tuginedes võõrkeeleõppemeetodid kolme suurde rühma (*Kingisepp, L., Sõrmus, E., 2001,10*):

- traditsioonilised meetodid;
- humanistlikud meetodid;
- suhtlusmeetodid.

Traditsiooniliste meetodite puhul on võõrkeele õpetamisel aluseks võetud õpitava keele grammatika. Keele grammatilised struktuurid võivad olla eraldi eesmärgiks (grammatika-tõlke meetod), kuid need võivad kaudselt konstrueeritud tekstide põhjal määrata ka keeleõpetuse sisu (audiolingvaalne/audiovisuaalne meetod, otsene meetod). Lisaks mainitutele kuuluvad traditsiooniliste meetodite juurde veel ka lugemismeetod ja kognitiivne meetod. Lugemismeetodi eesmärgiks oli lugemisoskuse arendamine, mida püüti korduvat sõnavara sisaldavate lugemistekstide abil saavutada. Kognitiivne meetod on neist meetoditest ilmselt kõige kaasaegsem, sest erinevalt audiolingvaalsest meetodist, kus püüti kõnelemisoskus saavutada dialoogide ja lausemudelite mehaanilise päheõppimisega, lähtuti siin arvamusest, et võõrkeelt õpitakse samamoodi nagu emakeelt. Kognitiivse meetodi eesmärgiks oli keeleõppijates selliste oskuste arendamine, mida nad emakeelerääkijatena evisid.

Humanistlike meetodite alla kuuluvad vaadeldava liigituse järgi sugestopeedia, ühisõpe, vaikne meetod ja käsutäitmismeetod. Need meetodid lähtuvad õppijakesksetena õppija vajadustest, olulisel kohal on õppija kui isiksuse eripäradega arvestamine, tema sisemiste võimete aktiveerimine.

Suhtlusmeetodite hulka kuuluvateks peetakse kommunikatiivset meetodit, loomulikku meetodit, suhtlev-kogemuslikku meetodit ja ülesandepõhist keeleõpet. Nende keeleõppemeetodite põhieesmärgiks on anda keeleõppijale mitmekülgsed keeleoskused ja pädevused, mis lisaks sõnavara ja grammatika tundmisele võimaldab keelekasutajal teha õigeid otsuseid erinevates situatsioonides stilistiliselt ja sotsiaalselt sobivate keelendite kasutamiseks või sobivate keelendite puudumisel kasutada olemasolevaid oma mõtte väljendamiseks.

Suhtlusmeetodite puhul mõistetakse keeleoskuse all mitmest komponendist koosnevat nähtust (kommunikatiivne kompetents), mis Euroopa Nõukogu keeleõppe raamnõuetes on fikseeritud järgmiselt (*Euroopa keeleõppe raamdokument 2003, 100*):

- **keelepädevus** (leksika-, grammatika-, semantika-, fonoloogia-, ortograafia-, ortoepiapädevus);
- **sotsiolingvistiline pädevus** (keelelised vahendid ühiskondlike suhete väljendamiseks, viisakusnormid, rahvatarkuse väljendused, registrierinevused, murre ja aktsent);

- *pragmaatikapädevus* (diskursuse-, funktsioonipädevus).

Ortner kasutab humanistlike meetodite asemel terminit „alternatiivsed meetodid“ jagades selle viieks alarühmaks (Ortner, B. 2003, 234):

- sugestopeedilised meetodid;
- mõistmismeetodid;
- teraapilised meetodid;
- nativislikud meetodid;
- kommunikatiivsed meetodid (*samas*).

Lothar Jung toob võõrkeeleõppe meetoditest rääkides välja ka tandem-õppe, märkides *samas*, et seda ei peaks vaatlema eraldi meetodina, vaid kui õppijate poolt juhitud õppimise vormi, kus kaks keeleõppijat-partnerit, mingit võõrkeelt emakeelena kõnelev ja mitte kõnelev õppija, vastastikku vaheldumisi individuaaltunni põhimõttel üksteist juhendavad (vdl. Jung, L. 99 *Stichwörter zum Unterricht Deutsch als Fremdsprache [WWW] loetud 07.05.05*).

Gerhard Neuner ja Hans Hunfeld lisavad oluliste võõrkeeleõppe meetodite hulka ka kultuuridevahelise õppemeetodid (*interkulturelle Methode*), mis vahendab/võrdleb võõrkeele õppimisel oma maa ja õpitavat keelt kõneleva maa kultuuri, kombeid ja eripärasid (Neuner, G. Hunfeld. H, 2002,106).

Meetodite valik võõrkeeleõpetuses sõltub mitmes tegurist. Kingisepp ja Sõrmus toovad välja järgmised tegurid (Kingisepp.L., Sõrmus, E., 2001,42):

- kui vanad on õppijad;
- missugune on õppijate haridustase;
- missugused on õppijate vajadused;
- kui palju on aega keelekursuse korraldamiseks;
- missugustes ruumides toimub keeleõpe;
- missugune on õpetaja keeleoskus;
- missugused on õppijate eelnevad keeleõppimiskogemused;
- mis meetodid on moes.

Eeldades et sobivale valitud meetodile on olemas vastav õppematerjal, võib jätta siia loetelusse õppematerjalid lisamata. Küll tuleks aga kindlasti esitada veel üks õpetajast lähtuv küsimus: Missugune on õpetaja valmisolek metoodika kasutamiseks? Kui traditsiooniliste õpetamismeetodite puhul on selline küsimuse püstitus väheoluline, siis näiteks sugestopeedilise kursuse puhul esitatakse õpetajale suuremaid nõudmisi.

Meetodite valikul peaks arvestama ka õpitava keele eripära (nt grammatiline struktuur). Nagu märgivad ka Kingisepp ja Sõrmus (*Kingisepp L., Sõrmus, E., 2001,45*) ei sobi ilmselt grammatiliselt suhteliselt lihtsama võõrkeele õpetamise metoodika üksüheselt grammatilise ülesehituse poolest keerulise võõrkeele õpetamiseks.

2 Saksa keele õpetamisest Eestis

2.1 Hetkeolukorra kirjeldus ja probleemid

Eesti on olnud sajandeid suuremal või vähemal määral saksa kultuuri mõjusfääris. Vaatamata viimastel aastakümnetel toimunud ida-, põhja- või läänesuunalistele muutustele, tuleb tõdeda, et nii linnapildis kui eesti keeles ei ole saksa keele jälgede leidmine keeruline.

Ajaloolisele sidemele vaatamata on saksa keele populaarsus õpilaste hulgas püsinud aastaid suhteliselt madalal tasemel. Kui õppeaastal 1990/91 õppis üldhariduskoolide õpilaste koguarvust 15,6% saksa keelt, siis viimasel kümnel aastal on see number püsinud 19-21% juures (*Kangor, I. Saksa keele ainenõukogult [WWW] loetud 07.05.05; EHIS*)

Keel/õppeaasta	90/91	93/94	00/01	04/05
Inglise keel	34%	51%	74%	88%
Saksa keel	16%	19%	22%	21%
Vene keel	56%	41%	31%	9%
Prantsuse keel	0%	1%	2%	3%

Tabel 1 Keeleõppijate protsent õpilaste üldarvust

Õppeaastani 1990/91 oli A-keelena ülekaalukalt esimesel kohal vene keel. Teise keelena valiti inglise või saksa keel. Peale Eesti iseseisvuse taastamist algas inglise keele võidumarss, mille tulemusena on õppeaastal 2004/2005 jõudnud inglise keele õppijate arv 88% õpilaste üldarvust.

Õppeaastal 2004/05 õpetatakse 6. klassides B-keelena saksa keelt 131 koolis. Ka selle õppeaasta tulemused kinnitavad tendentsi, et saksa keel on B-keelena vene ja inglise keele järel kolmandal kohal ning C-keelena esimesel kohal.

Keel/õppeaasta	04/05
vene keel	10536
inglise keel	2426
saksa keel	2242
prantsuse keel	77

Tabel 2 B-keele õppijate arv 6.klassis õppeaastal 2004/05

Keel/õppeaasta	04/05
saksa keel	2796
inglise keel	208
vene keel	799
prantsuse keel	606

Tabel 3 C-keele õppijate arv 10.klassis õppeaastal 2004/05

Põhjuseid saksa keele populaarsuse jätkuvaks madalseisus püsimiseks on palju. Inimlikust seisukohast võttes on ilmselt üks olulisemaid saksa keele suhteliselt keeruliseks peetav grammatika, kuigi inglise, vene ja ka prantsuse keele omandamine peaks olema eesti keele sõnavara, sõna- ja lausemoodustamise, grammatika ning tähestiku suurte erinevuste tõttu tunduvalt raskem omandada.

Haridusuuringud soovivad õppida inglise keelt teise võõrkeelena. Soomes tehtud uuringute põhjal suudavad sama aja ja tundide arvuga omandada õpilased inglise keelt rohkem kui teisi võõrkeeli. Ühe põhjendusena on toodud siin ära inglise keele lihtne struktuur (vrld. *Türk, Ü. Keeled ainekavas [WWW] loetud 07.05.05*). Õpetamisel ja õppimisel arvestatakse paremate tulemuste saavutamiseks lihtsamalt keerulisemale liikumise põhimõtet. See näib aga kehtivat vaid erinevate võõrkeelte sees, mitte aga erinevaid võõrkeeli õppides. Paul Lääne (vrld. *Lääne, P. Milleks see kõik? [WWW] loetud 07.05.05*) kirjutab, et peale inglise keele õppimist on teiste, keelestruktuurilt keerukamate võõrkeelte õppimine õpilasele raske. Samas kui peale saksa keele õppimist inglise keelega probleeme ei teki. Oma tähelepanekutest saksa keele õpetamisel B- ja C-keelena võin väita, et inglise keelt õppinud õpilased võrdlevad saksa keelt kogu aeg inglise keelega, mitte eesti keelega.

Saksa keele allajäämine inglise ja vene keelele on seletatav ka erialase tulevikuperspektiivi arvestamisega. Lapsevanemad suunavad oma lapsi esimeseks võõrkeeleks inglise keelt valima arvates, et ainult inglise keel avab lastele tulevikus kõik võimalused eduks (*vrld. Tender, T. Millist võõrkeelt õppida esimesena? [WWW] loetud 07.05.05*). Vene keelt saksa keelele eelistamises võiks tuua põhjenduseks Eesti geograafilise asendi ja rahvastikulise koosseisu.

Mõlema eelpoolmainitud põhjusega haakub väide, mille järgi ei peeta saksa keelt atraktiivseks. Väga vähe kuuleb eesti telekanalites ja raadios saksakeelseid saateid. Massimeedias laialt kasutatav inglise keel on kindlasti oluliselt kaasa aidanud inglise keele populaarsuse kasvule ja õpilaste inglise keele oskuse paranemisele. Oma kogemuste põhjal võin öelda, et peale seda, kui eesti telekanalites hakati näitama noortele suunatud saksakeelseid filme, muutus märgatavalt õpilaste suhtumine saksa keele õppimisse ja suurenes nii aktiivne kui passiivne sõnavara.

Oma osa inglise keele eelistamiseks teiste keelte hulgas on andnud ka eesti kõrgkoolid, pidades üliõpilaste inglise keele valdamist elementaarseks (inglisekeelsed õppematerjalid, inglisekeelsed õppekavad) (*Saar, J. Inglise keel seljatab muud võõrkeeled [WWW] loetud 07.05.05*).

Kindlasti on inglise keele kandepind maailmas suur, kuid ei saa unustada ka saksa keele osatähtsust Euroopas, kus saksa keelt emakeelena kõnelejate arv on 90 miljonit ja lisaks on see paljude keskeurooplaste esimene võõrkeel. Prantsuse ja inglise keelt räägivad emakeelena üle 60 ja itaalia keelt alla 60 miljoni.

Eestis praeguseks hetkeks valdavalt kolmandaks võõrkeeleks surutud saksa keel tuleks aga eelkõige õpilaste tuleviku huvides esimeseks või teiseks võõrkeeleks tagasi tuua. Seda näitavad ka õpetajate arvamused, õpilastes motivatsiooni puuduse tekkimisest, inglise keelele lisaks teiste võõrkeelte õppimisel. Siin saab vaid nõustuda Maiki Vanahansuga (*vrld. Saar, J. Inglise keel seljatab muud võõrkeeled [WWW] loetud 07.05.05*), kes väidab:

On hea, et inglise keelt, mis on globaalne keel, nii paljud õpivad. Teisest küljest jääb tagaplaanile mõni teine keel, mis maailma mastaabis on ka

suhteliselt tähtis - näiteks prantsuse keel ja saksa keel. Õpilaste keeleline mitmekülgsus on ohus. Ka vene keel, meie naaberriigi keel, vajaks rohkem tähelepanu, selle oskus noorte seas on haruldane.

Üleriigilises saksa keele ainenõukogus on korduvalt arutatud erinevaid võimalusi saksa keele populaarsuse ja seeläbi ka saksa keele oskuse tõstmiseks. Nõukogu ettepanek, A-, B- ja C-keelte toomist ettepoole ja nendega juba põhikoolis alustamist ei ole aga seni toetatud. Põhjenduseks on toodud õpilaste niigi suurt koormust (*vrld. Kersti Sõstar, Vastused korduvatele küsimustele [WWW] loetud 07.05.05*).

Saksa keele populaarsuse tõstmiseks on aastaid oma panuse andnud mitmed organisatsioonid. 1992.aastal loodi saksa keele õpetajaid ühendav Eesti Saksa Keele Õpetajate selts, kuhu 2004.aasta seisuga kuulus 224 õpetajat. Suurt abi on osutanud Saksamaa Liitvabariik, Austria ja Šveits oma saatkondade ja esindajate kaudu. Goethe Instituudi /Saksa Kultuuriinstituudi abi nii õpetajatele suunatud ettevõtmiste kui ka saksa kultuuri tutvustamisel ei ole võimalik üle hinnata.

1997. aastal avati saksakeelne osakond praeguses Tallinna Saksa Gümnaasiumis (alates 7.klassist). 2002. aasta kevadel lõpetas esimene lend saksakeelses osakonnas - 12 õpilast, kes said kahe riigi lõputunnistused. Hetkel on Tallinna Saksa Gümnaasium ainuke kool kogu Baltikumis, kus töötab saksakeelne osakond, mille töö aluseks on „Eesti Vabariigi valitsuse ja Saksamaa Liitvabariigi valitsuse vaheline koolikoostöö leping“, mis on sõlmitud 3. juunil 2002. aastal (*Tallinna Saksa Gümnaasium [WWW] loetud 20.04.05*). Kindlasti on oma osa saksa keele populaarsemaks muutmisel Tallinna Ülikooli juures 2002.aastal avatud Saksmaa ühe suurema ülikooli Hageni - Kaugeõppeülikooli teabekeskus, kus 2004.a. suvesemestril õppis kokku 55 üliõpilast ja magistranti Eestist.

2.2 Saksa keele õppematerjalid

Riiklikule õppekavale vastavate õpikute, töövihikute ja tööraamatute loetelus 2004./2005. õppeaastaks sisalduvad saksa keele õppekomplektid koosnevad enamasti õpikust, töövihikust, helikassetist/ CD-st (*vrld. Riiklik Eksami- ja*

Kvalifikatsioonikeskus [WWW], loetud 20.04.05). Mõningate õppekomplektide juurde kuuluvad ka sõnaraamat ja õpetajaraamat. Saksa kirjastuste õpikute kõrval on olulisel kohal eesti autorite õpikud.

Lisaks pikaajalise kogemusega õpikute koostajatele R. Kahu, H. Kasesalu, M. Laan, V. Leibur, E. Liiv, A. Lind, A. Mandri, H. Org, E. Oruste, L. Paavo, R. Tasa, M. Lillemäe on autorite hulka lisandunud käesolevast õppeaastast kasutusel oleva 6.klassi B-võõrkeele õpiku autorid Hiie Allvee, Marika Kangro ja Reet Taimsoo.

Saksa keele õpikute kirjastamisega tegelevad Eestis kirjastused TEA ja Koolibri, kusjuures viimane on koostöös saksa kirjastustega eestindanud ka saksa autorite õpikuid.

Pidevale õpikute kaasajastamisele vaatamata on IKT võimaluste kasutamine jäänud aga uutes õpikutes suhteliselt tagasihoidlikuks. Erandina tuleb märkida siin B-keele õpikutekomplekti „Deutsch XYZ“ (A. Lind, A. Mandri, L. Paavo, B. Widlok, L. Koch, I. Schweizer), kus Interneti kasutamisel on igas peatükis kindel osa.

Erinevalt Eestis välja antud õpikutest on näiteks saksa kirjastuste õpikutel lisaks tavapärasele õppekomplektile olemas ka veebipõhised ülesanded, mis on eelkõige koostatud mingit konkreetset õpikut silmas pidades koostatud, kuid neid on võimalik kasutada ka lisamaterjalina teiste õpikute juurde. Siinkohal tuleks eelkõige ära märkida järgmised kirjastused: Hueber, Cornelsen, Langenscheidt.

Kriitika veebipõhiste õppematerjalide puudumise kohta eesti autorite õpikute jaoks ei ole mingil määral etteheide meie õpikute autoritele vaid kirjastustele, sest saksakeelsete veebipõhiste õppematerjalide koostamisega on tegelenud eelkõige õpetajad oma initsiatiivist.

Käesoleva magistritöö käigus valmiv 6.klassi B-võõrkeele (saksa keel) õpiku juurde kavandatud veebipõhine õppematerjal oleks heaks võimaluseks täitmaks eelpoolmainitud tühimikku saksa keele õppekomplektide mitmekesistamiseks ning oskuslikul/mõõdukalt kasutamisel annaks see ka võimaluse saksa keele populariseerimiseks.

Saksa keele veebipõhiste õppematerjalide koostamisel on vähe kogemusi ka Soome ja Rootsi kirjastustel. Stockholmi Goethe Instituudi andmetel ei ole Rootsi kirjastustel elektroonilisi õppematerjale veebis ja Soomes on vaid kaks õpikute kirjastust, kes selliseid materjale omavad, kusjuures kumbki õppematerjalide kogu ei ole mõeldud vabaks kasutamiseks vaid on kaitstud salasõnaga.

3 Multimeediapõhise keeleõppematerjali väljatöötamine

3.1 Väljatöötamisprotsessi üldised alused

Õppematerjali koostamiseks sobiva strateegia väljatöötamiseks on kasutatud nn ADDIE (**A**nalyze, **D**esign, **D**evelop, **I**mplement, **E**valuate) mudelit, mida soovitatakse igasuguse õppematerjali koostamisel (vrdl Läheb, R. Addie mudel [WWW] loetud 24.04.05). Nimetatud mudel koosneb viiest faasist:

- analüüsi faas;
- disaini faas;
- arendusfaas;
- rakendusfaas;
- hindamise faas.

Selle mudeli eeliseks on temas sisalduv dünaamilisus, mis võimaldab vajadusel erinevate faaside vahel liikumist.

6.klassi elektrooniline õppematerjal on mõeldud 6.klassi B-võõrkeele (saksa keel) õppekomplekti “Deutsch 6. Kein Problem I” täiendavaks materjaliks eelkõige iseseisvaks kooliväliseks tööks, kuid seda on võimalik edukalt kasutada ka ainetunnis. Loodav elektrooniline materjal on oma olemuselt eelkõige drillprogramm, mis sisaldab aga ka tuutorprogrammidele iseloomulikke jooni.

Õpiprogrammi näidisülesanded asuvad aadressil 6.klassi elektroonilised õppematerjalid <http://koolielu.edu.ee/anke/6/> (loetud 07.05.05).

Õppematerjali koostamisel on püütud kommunikatiivse keeleõpetusteooria põhimõtetest lähtudes koostada võimalikult erinevaid põhioskuseid arendavaid ülesandeid. Ülesannete koostamisel on kasutatud ka audio- ja videomaterjali ning tähelepanu on pööratud ka õppimisele mängimise kaudu.

Soovitusi elektrooniliste õppematerjalide koostamiseks on väga palju. Antud õppematerjali koostamisel on lähtunud üldistest soovitustest „Arvutipõhise õppematerjali koostamiseks“ (Luik, P. *Arvutipõhine õppematerjal* [WWW] loetud 07.05.05) ja Giesseni Ülikooli poolt koostatud kriteeriumidest saksa keel võõrkeelena õppematerjalide hindamiseks (vrld. Justus – Liebig-universität Giessen [WWW] loetud 07.05.05). Ilmselt ei ole koostatud ülesannete puhul õnnestunud realiseerida kõiki soovitusi ja seda mitte ainult vähese programmeerimisoskuse tõttu.

Elektroonilise õppematerjali sihtgrupiks on eelkõige 6.klassi õpilased, kes alustavad saksa keele õppimist teise võõrkeelena (B-võõrkeel) ja saksa keele õpetajad. Laiemas mõttes on programmi võimalik kasutada kõigil, kes alustavad saksa keele õppimist või soovivad oma teadmisi värskendada.

Antud elektroonilise õppematerjali kasutamine

- ei eelda 6.klassi õpiku kasutamist;
- ülesanded on vaadeldavad eraldiseisvate harjutustena;
- ei eelda eelnevat saksa keele oskust;
- ei eelda erilist arvuti kasutamise oskust;
- vastab põhikooli ja gümnaasiumi riiklikule õppekavale.

Antud õppematerjali struktuur on hierarhiline, tagades nii õpilasele võimaluse, ise oma õppimist planeerida ja teemade järjestust valida. Õppematerjali praeguse versiooni järgi ei ole õpilastele võimalik kasutada „järjehoidjat“ oma tegevuste salvestamiseks.

6.klassi õpikust lähtudes kuulub esialgu elektroonilisse õppematerjali 14 peatükki, millele lisandub sõnaraamat (eesti-saksa, saksa-eesti) ja lühiülevaade saksa keele põhivarast. Igas peatükis on harjutused sõnavara, grammatika, põhioskuste arendamiseks ja õpiotstarbelised mängud.

3.2 6.klassi B-võõrkeele õpik “Deutsch VI”, I osa

6.klassi B-võõrkeele (saksa keel) õpiku “Deutsch VI”, I osa esmatrükk ilmus kirjastuses “Koolibri” 2004. aasta detsembris. Õpiku autoriteks on suurte kogemustega saksa keele tegevõpetajad Hiie Allvee, Marika Kangro ja Reet Taimsoo.

Õppekomplekti kuuluvad õpik ja töövihik õpilasele ning õpetajaraamat, helikassett/CD dialoogide, kuulamistekstide, laulude ja töövihiku foneetikaharjutustega ning testiraamat. Käesoleva hetke seisuga ei ole helikassett/CD-plaat, testiraamat ja õpetajaraamat kasutajatele veel kättesaadavad.

Alljärgneva ülevaate koostamisel on kasutatud Saksa Keele Õpetajate Seltsi ajakirjas DIE käesoleva aasta mais ilmuvat õpiku tutvustust ja õpiku retsensentide (R.Veskimeister, S.Ilmjärv) hinnanguid¹ õpiku sobilikkuse kohta Haridus- ja teadusministeeriumi poolt kinnitatud õppematerjalide nimekirja lisamiseks.

Õppekomplekti koostamisel on lähtutud riikliku õppekava põhimõtetest ja ainekava eesmärkidest ja sisust. Arvestatud on õppekavas ette nähtud 3 nädalatunniga, millele võib vastavalt kooli õppekavale lisanduda üks lisatund. Õpik on kinnitatud Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt.

Õpik koosneb 15 õppetükist, millest kolm sisaldavad ülesandeid kordamiseks ja läbivõetud materjali kinnistamiseks. Õpik on loogiliselt üles ehitatud ja vahendab süstemaatiliselt saksa keele algteadmisi. Õpiku lõpus on toodud sõnaraamat, milles on esitatud nii aktiivne kui ka passiivne sõnavara.

Õppekomplekti kuuluva töövihiku ülesehitus vastab õpiku struktuurile. Iga õppetüki juurde kuulub ca 10 kinnistavat harjutust nii sõnavara, grammatiliste struktuuride kui ka situatsioonide kohta. Nii õpikus kui ka töövihikus on kasutatud erinevaid ülesandetüüpe, mis arendavad õpilastes paindlikku mõtlemist ja süvendavad neis stampvastuste vältimisega ainealaseid teadmisi. Õpikus ja töövihikus esitatud

¹ R. Veskimeistri ja S. Ilmjärve retsensioonid on õpiku autorite valduses

materjali aluseks on eelkõige kommunikatiivne keeleõppemeetod, kus on rõhk eelkõige kõnearendusel ja suhtlemisoskuse arendamisel.

Lugemisülesannetega tekstid arendavad õpilastes erinevaid lugemisstrateegiaid (globaalne, selektiivne, detailne lugemine). Kuulamisoskuse arendamisel on keskendunud õpitud sõnavarale, suunates õpilasi eristama kuulamistekstides vajalikku informatsiooni. Suur rõhk on õpikus pandud õige häälduse ja intonatsiooni omandamisele, mille tarbeks on õpikus ja lindil eraldi hääldusharjutused. Kirjutamisoskuse arendamine toimub ankeetide, kaartide ja kirjade kirjutamise kaudu.

Grammatikaharjutuste koostamisel on lähtutud samuti kommunikatiivsest keeleõppe-meetodist, mille järgi on grammatikaharjutused esitatud tihti dialoogivormis harjutustena. Grammatikareeglite õppimisel kasutatakse nn induktiivset meetodit, mille järgi peavad õpilased näitelauseste põhjal ise grammatikareegleid sõnastama.

Õigekirja harjutamiseks kasutatakse puuduvate tähtede lisamist, vigade parandamist ja lausete õigesti kirjutamist.

Sõnavara omandamiseks on lisaks erinevatele harjutustele autorite poolt soovitatud kasutada nn õpikartoteegi meetodit, mille töötas 1960ndatel aastatel välja saksa psühholoog Sebastian Leitner.

3.3 Sihtrühma vajaduste ja ootuste väljaselgitamine

Vajadus elektroonilise õppematerjali loomiseks saksa keele õppijatele tekkis sellelaadsete õppematerjalide puudusest. Nagu eelpool mainitud (2.2), on saksa keele õpetajatel kasutada õppekomplektid, mis koosnevad valdavalt õpikust, töövihikust helikassetist/ CD-st ning õpetajaraamatust (*Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus [WWW] loetud 07.05.05*). Ning koolides kasutatakse ka Saksamaal välja antud õppekomplekte, mille juurde kuuluvad ka kirjastuste veebilehtedel olevad elektroonilised veebipõhised õppematerjalid ja töölehed. Hueber Verlag (Hueber Verlag [WWW] loetud 07.05.05), (Langenscheidt [WWW] loetud 07.05.05).

6.klassi B-võõrkeele õpik valiti aluseks seetõttu, et ilmumas oli sellele klassile mõeldud uue õpikute sarja esimene õpik.

Ülesannete programmeerimisele eelnes küsitluse korraldamine eeldatava sihtgrupi hulgas, kusjuures õpilaste küsitlemine toimus vestluste käigus ja õpetajate ootuste väljaselgitamiseks kasutati nii vestlust kui elektroonilist küsimustikku, mis koostati programmiga *e-formular*.

Küsitluse eesmärgiks oli välja selgitada õpetajate arvamus elektroonilise õppematerjali vajalikkusest 6.klassi B-keele õpiku juurde ja positiivse vastuse korral nende ootused loodavale programmile.

Kokku osales küsitlusele vastamisel (suuliselt või kirjalikult) 30 saksa keele õpetajat. Kuna veebipõhise küsimustiku koostamisel valitud küsimused ennast ei õigustanud, siis pidasin 23 suuliselt vastanud saksa keele õpetaja arvamust piisavalt pädevaks, et võtta vastu otsus õppematerjali koostama hakkamiseks. Huvi ja valmisolekut igakülgseks koostööks näitasid üles ka õppekomplekti autorid.

Kõik küsitlusest osavõtjad pidasid elektroonilise õppematerjali koostamist väga oluliseks. Küsimusele *Milliseid ülesandeid võiks loodav õppematerjal sisaldada?* vastamisel oli märgata õpetajate eelnevat õpiprogrammide kasutamise kogemust. Kui õpetajad, kes oma töös kasutavad õpiprogramme, tõid näitena kasutatavates programmides leiduvaid ülesandetüüpe, siis õpetajad, kes erinevatel põhjustel ei ole saksa keele õpetamisel õpitarkvara kasutanud, andsid üldsõnalisi vastused, millest oli ülesannete koostamisel vähe abi. Küsimusele *Milliseid õpiprogramme/ veebipõhiseid harjutusi võiks eeskujuks võtta?*, toodi näiteks juba eelpoolmainitud kirjastused Hueber ja Langenscheidt.

Õpetajate poolt väljapakutud harjutused:

- sõnavara õpetamiseks: pilt + sõna, lünktekstid valikvastustega harjutuse põhimõttel;
- grammatika õpetamiseks: lünktekstid valikvastustega harjutuse põhimõttel ja tegusõna pööramine;

- kirjutamisoskuse arendamiseks: etteantud sõnadest lause moodustamine; piltide kirjeldamine;
- lugemisoskuse arendamiseks: õige/vale harjutused, valikvastustega harjutused teksti mõistmise kohta; pealkirjade panemine tekstidele; lõikude järjestamine tekstiks;
- häälduse harjutamiseks: sõnade kordamine; etteütused,
- sotsiolingvistiliste oskuste omandamiseks: dialoogid pöördumistega erinevas vanuses inimeste poole; dialoogid, suhtlemisväljendite kasutamine.

Nagu loetelust näha, ei olnud õpetajate ootuste küsitluse tulemused väga konkreetsed ja elektroonilist õppematerjali koostama hakates tuli piirduda vaid oma õpetajatöös saadud praktiliste kogemustega õppematerjalide koostamisel ja nende (mitte ainult enda koostatud) õppematerjalide kasutamisel ainetunnis.

3.4 Kasutatav tarkvara

Õppematerjali koostamisel on kasutatud tarkvaraprogrammi Macromedia Flash ja programmeerimiskeelt ActionScript, lisaks neile on audio ja videomaterjalide töötlemiseks kasutatud programme Audacity ja Windows Movie Maker.

Flashi peetakse üldjuhul vahendiks veebilehtede atraktiivsemaks muutmiseks. Kuid flashiga on võimalik koostada ka animeeritud logosid, multifilme, veebilehti ja õppematerjale. Flashi filmid võivad sisaldada pilte, tekste, animatsioone ja veebirakendusi. Tänu vektorgraafikale on need suhteliselt väiksed ja kiiresti alla laetavad ning kasutaja saab neid oma arvutis ekraanisuurusele sobivaks muuta, kusjuures pildi kvaliteet ei kannata. Flashi filmi on võimalik integreerida ka video, rastergraafikat ja helifaile ja need võivad sisaldada interaktiivseid elemente kasutajapoolsete andmete töötlemiseks või siis olla mittelineaarselt ülesehitatud, et tagada vaatajate või teiste veebirakenduste vahelist interaktsiooni.

Flashi filme on võimalik publitseerida erinevates formaatides, internetis kasutatakse sageli swf-formaati, mille vaatamiseks on vaja flashi pleierit või vastavaid pluginaid.

Flashi kasutamispopulaarsust näitab 2005.aasta märtsis läbi viidud uuring, mille põhjal 98,3% veebilehitsejatesse oli Macromedia Flash eelinstalleeritud (vrld. Macromedia [WWW] loetud 07.05.05). Vajadusel saab vajaliku pleieri või pluginad tasuta Macromedia veebilehelt www.macromedia.com.

Flashi üheks suuremaks puuduseks on hetkel see, et otsingumootorid ei suuda flashi filmide sisu vaadata. Kuid seda võib samas ka flashi eeliseks pidada, sest nii saab oma lehekülgi vajadusel ka kaitsta.

Flash kasutab objektorienteeritud programmeerimiskeelt ActionScript, mille struktuur on küllaltki sarnane Java Scripti struktuurile, kuid vastab siiski ECMA-262-standardile (European Computer Manufacturers Association) (Wikipedia [WWW], loetud 15.04.05) . Sarnasus on kohati nii suur, et tihti võib terveid Java Scripti koode juba ka Flash 5-s kasutada .

Macromedia võimaldab ActionScripti kasutamist kahel tasandil: programmeerijad (*expert mode*) ja mitteprogrammeerijad (*normal mode*).

Antud õppematerjali programmeerima hakkamise eel tuli autoril leida enda jaoks sobivaim tarkvara, mis annaks tagasihoidliku programmeerimiskogemusega saksa keele õpetajale võimaluse oma ideid realiseerida. Sellel vaatamata, et programmi Flash ja programmeerimiskeele ActionScript omandamine päris algajast programmeerijast pisut kõrgemale tasemele on minul tulnud üksjagu vaevarikkalt, soovitan ka teistel huviliste proovida Flashi abil ülesannete koostamist.

Video töötlemisel on kasutatud Microsoft poolt tasuta pakutavat programmi Windows Movie Maker, millega saab videolõikudest filme teha. Movie Makeri abil valminud filmide kvaliteet jätab paljuski soovida ja seetõttu tuleks edasiste videolõike sisaldavate harjutuste koostamisel kasutada kõrgema kvaliteediga tulemust võimaldavaid programme.

Helifailide töötlemiseks kasutati vabavaraalist avatud lähtekoodiga programmi Audacity (Audacity [WWW] loetud 07.05.05), mis on saadaval nii Windowsile, MAC OS-ile kui ka Linuxile. Audacity programmiga on võimalik salvestada hääli, neid

mängida, importida ja eksportida WAV, AIFF, MP3, AU, OGG (ogg vormis failid) ja audacity enda projekti AUP formaadis faile. Olemas on lihtsaimad muutmisvõimalused: lõikamine (cut), kopeerimine (copy) ja asetamine (paste), lõputu tagasivõtt (undo), muusikat kokku miksida ja lisada efekte (vrld. MMtuur [WWW], loetud 20.05.2005).

3.5 Nõuded arvutile

Miimumnõuded riistvarale on järgmised: protsessor 300 MHz, RAM: 64 MB.

Kuulamis- ja hääldusharjutuste tegemiseks on vaja kõrvaklappide/kõlarite ja mikrofoni olemasolu.

Soovitav kuvari resolutsioon alates: 1024x768. Madalama resolutsiooni puhul ei mahu ülesanne ekraanile, kuigi vajadusel on võimalik kasutada kerimisriba.

Internetiühenduse kiirus peaks olema alates 64 kb/s, aeglasema ühenduse puhul pikeneb ülesannete laadimisaeg ja ooteaeg võib osuda kasujatele ebameeldivaks.

Windowsi operatiivsüsteemile ja interneti brauserile piiranguid ei ole esitatud. Vajalik on flash-pleieri olemasolu, mida saab tasuta alla laadida aadressilt: www.macromedia.com

4 Multimeediapõhise keeleõppematerjali rakendatavus

4.1 Keeleoskuse pädevused ja osaoskused

Küsimustele “Kuidas hinnata võõrkeeleoskust?” ja “Mis on võõrkeeleoskus?” ei ole ühest vastust. Erinevatel aegadel on sellele küsimusele vastates püütud leida keeleoskuses erinevaid nüansse, millele on võõrkeeleoskuse hindamisel tähelepanu pööratud.

Ilmselt ühes vanemas võõrkeeleõpetamise meetodis, grammatika-tõlke meetodis, mida kasutati aastasadu ladina keele õpetamisel, peeti oluliseks ülevaate andmist õpetatava keele grammatikast (*vrld. Kingisepp, L., Sõrmus, E. 2001, 10*). Kuna keelt vaadeldi grammatika, sõnavara ja häälikute kogumina, siis eeldati, et keeleteadmiste omandamisega omandab õppija automaatselt oskuse keelt kasutada. Sellele arvamusele tuginedes kontrolliti keeleoskuse mõõtmisel keeleteadmisi ning kasutusel olid valdavalt grammatika- ja sõnavaratestid (*Hausenberg, A.-R., Kikerpill, T., Rõigas, M., Türk, Ü. 2004, 7*).

Käesolevaks hetkeks on jõutud arusaamise, et keeleoskuse mõõtmisel on vaja kirjeldada keelekasutuse erinevaid aspekte nende konkreetset kasutamiselvaldkonda arvestades, mis näitaks keelekasutaja oskust keelt suhtlusvahendina suhtlemise erinevates vormides (suuline ja kirjalik suhtlemine, passiivne ja aktiivne suhtlemine) kasutada. See tähendab eelkõige oskust, keelt kommunikatiivsetel eesmärkidel kasutada.

Kommunikatiivne keeleoskus tähendab oskust kasutada keeleteadmisi (hääldus, grammatika, sõnavara) eesmärgipäraselt nii suuliste ja kirjalike tekstide mõistmiseks (kuulamis- ja lugemisoskus) kui ka koostamiseks (rääkimis- ja kirjutamisoskus), võttes arvesse konteksti ja suhtluspartnereid (Hausenberg, A.-R., Kikerpill, T., Rõigas, M., Türk, Ü. 2004, 8).

Kommunikatiivse keeleoskuse sünonüümiks on kujunenud Hymesi poolt kasutusele võetud suhtluspädevuse mõiste, mis sisaldas endas lisaks keelepädevustele ka sotsiolingvistilist pädevust (*Hausenberg, A.-R., Kikerpill, T., Rõigas, M., Türk, Ü.*

2004, 8). Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine (*Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching and assessment*, lühendatult CEF 2001) järgi moodustavad suhtluspädevuse järgmised komponendid (*Euroopa keeleõppe raamdokument: Õppimine, õpetamine ja hindamine. 2003, 10*):

- **keelepädevus** – leksika-, grammatika-, semantika-, fonoloogia-, ortograafia-, ortoepiapädevus;
- **sotsiolingvistiline** pädevus - keelelised vahendid ühiskondlike suhete väljendamiseks, viisakusnormid, rahvatarkust väljendavad ütlused, stiilierinevused, murded ja erinevad hääldusviisid;
- **pragmaatikapädevus** – diskursuse- ja funktsioonipädevus.

Keelepädevusi kirjeldatakse keele nelja põhioskuse kaudu: lugemine, kirjutamine, kuulamine, rääkimine. Huneke (*Huneke, H.-W., Steinig, W., 2002, 109*) mainib, et Kringsi põhjal loetakse mõnikord tõlkimist viiendaks põhioskuseks, kuid tavaliselt piirdatakse vaid nelja eelpoolmainituga.

4.2 Põhioskuste arendamine

Käesolevas töös on 6.klassi õppematerjali püütud kirjeldada eelpool nimetatud nelja põhioskuse (lugemine, kirjutamine, kuulamine, rääkimine) ja osaoskuste, st sõnavara, grammatika, häälduse ja õigekirja õpetamise kaudu.

4.2.1 Kuulamisoskuse arendamine

Räägitud tekstist arusaamine e. kuulamine on keeruline protsess, kus kuuldu tuleb mingi mõttega seostada (*vrld. Segermann, K. 2003, 295*). Kuulamise muudab keerukaks ühest küljest kuulatu semantiline külg, kus tekstist arusaamiseks tuleb analüüsida tervet situatsiooni. Teisest küljest muudab autentsest kuulamistekstist arusaamise raskeks nn taustamüra, aga ka kõneleja tämber, aktsent, kõnemaneeer jne., mis koormab kuulajat ning takistab niimoodi teksti täielikku vastuvõtmist ja nõuab

kuulajalt oskust kuulatud fragmentidest terviku kokkupanemise oskust (*Kärtner, P. 2000, 7*). Autentsete tekstide kasutamine võõrkeeleeõppes on õpilastele küll tunduvalt raskem, kuid just oma esituse tõttu tuleks siiski eelistada autentseid tekste. Probleemiks on siis aga nii sisult kui raskusastmelt keeleõppijatele sobivate tekstide leidmine.

Kuulamisoskuse arendamisel räägitakse mitmest tasandist (*Kärtner, P. 2000, 9*)

- *sõnade eristamine, võtmesõnade kuulamine, sõnatiivede tundmine, puudevate sõnade või fraaside ennustamine;*
- *sõnade taga olevate mõtete, tunnete ja meeleolu tunnetamine ning nendele reageerimine.*

Segermann liigitab kuulamisülesanded kahte alarühma (*Segermann, K. 2003, 296*):

- *teadmistel põhinevad harjutused (harjutustes kujundatakse esmalt eelteadmised, mille abil leitakse kuulamisharjutuste vastus);*
- *tegevusel põhinevad harjutused (kuulamist vaadeldakse kui tervikut, kuulamistekst vastab kuulaja ootustele, midagi uut teada saada).*

Kuulamisülesannetest rääkides väidab Kleinschroth (*Kleinschroth, R. 2002, 171*), et terve klassiga lindilt kuulamisharjutuse efektiivsus on suhteliselt madal, sest õpilastel on erinev keskendumisvõime, sõnavara ja mäluvõime. Eelistada võiks sellisel juhul hoopis varianti, kus teksti vahendajaks on õpetaja. Selline soovitus on aga vastuolus autentse teksti kasutamise soovitustega, sest ükski mitteemakeellased õpetaja ei suuda teksti sama hästi edastada kui emakeellased.

Sarnaselt lugemisstrateegiatele (4.2.3) võib ka kuulamise juures rääkida erinevatest kuulamisstrateegiatest vajaliku info hankimisel. Kleinschroth'i (*Kleinschroth, R. 2002, 176*) raamatus kannavad need strateegiad nimetust *taip*, ehk võimet mõista mitte ainult öeldut, vaid ka seda, mida öelda taheti:

- globaalne taip;
- üldsõnaline taip;
- selektiivne taip;
- detailne taip.

6. klassile mõeldud elektroonilises õppematerjalis sisalduvate harjutuste koostamisel on püütud mitte piirduda ainul ühe konkreetse keeleoskuse põhioskuse arendamisega, vaid komplekselt mitut osaoskust arendada. Nii on ka kuulamisoskust arendavate harjutuste kohta toodud näiteid ka teiste põhioskuste arendamise peatükkides. Siinkohal tooks näiteks kuulamisharjutuse, kus õpilane peab kasutama globaalset kuulamisstrateegiat info leidmiseks. Antud harjutuses kuuldav tekst ei ole 6.klassi õpikule vastav, kuid sobivate kuulamistestide olemasolul võiks kuuluda antud õppematerjali ka selline ülesanne, kus kuulamisteksti järgi tuleb järjestada märksõnad vastavalt tekstis esinevale järjekorrale. Antud kuulamisharjutuse eeliseks võib pidada õpilasele antud võimalust teksti vastavalt soovile edasi/tagasi kerida ja soovitud arv kordi kuulata. Nagu ka eelpool mainitud, vajavad õpilased erinevalt aega ka kuulamisharjutuste tegemiseks ja tehniliselt selliselt üles ehitatud ülesanne pakub õpilasele soovitud võimalusi. Ülesande allalaadimisel Internetist võib tekkida mõningane viivitus, mis on seotud helifaili suuruse ja internetiühenduse kiirusega, kuid ooteaeg ei tohiks kesta kauem kui mõni sekund.

Joonis 1 Kuulamisoskust arendav harjutus

Harjutus asub aadressil <http://www.koolielu.edu.ee/anke/kuula/kuulaNaide.html>

Kuulamisoskuse arendamisel annab video kasutamine lisavõimalusi. Lisaks kuulamistekstide kasutamisele on võimalik video abil saada ka väärtuslikku kultuuriloolist informatsiooni õpitavat keelt räägitava maa ja inimeste kohta.

Õpieesmärkidel kasutatavat videomaterjali liigitatakse kahte alarühma (*Peterson, E. 2000, 9*):

- **õppevideod** (keele funktsioonide tutvustamine suhtlussituatsioonide kaudu, õpitava keele maa ja kultuuri tutvustamine, keele õpetamine põneva loo või kindla teema järgi);
- **autentne videomaterjal** (filmid, telesaated, reklaamklipid, muusikavideod).

Kuigi Mitschian (*Mitschian, H. 2004, 138*) väidab, et digitaalsetes keeleõppematerjalides on viimasel ajal märgata liikumist videomaterjalide kasutamise piiramise suunas, on ka 6.klassi elektroonilises õppematerjalis kasutatud videomaterjale, mis annavad erinevaid õpieesmärke püstitades õpilastele võimaluse arendada nii kuulamis-, lugemis-, kirjutamisoskust aga ka nn sotsiolingvistilise kogemuse.

Kasutatud videomaterjali suurimaks puuduseks võib pidada selle mitteautentsust, sest videos on peategelasteks saksa keeles rääkivad eesti kooliõpilased. Lisaks sellele on Mitschiani (*Mitschian, H. 2004, 138*) artiklile toetudes nende videolõikude miinuseks ka nende konstrueeritus, st need on õppevideod, milles tutvustatakse keele funktsioone suhtlussituatsioonide kaudu. Mitschiani arvates võiks õppematerjalides nt videomaterjalidena kasutusel olla pigem telesaadete või filmide katkendid, sest õppevideode tootmiskulud on suhteliselt suured. Teisalt jääb näitlejate kasutamisel, nende suurepärasele näitlejameisterlikkusele vaatamata, sellistes videolõikudes alati puudu loomulikkusest.

Joonis 2 Video abil kuulamisoskust arendav harjutus

Harjutuse aadress http://www.koolielu.edu.ee/anke/video/le13_1.html

Antud ülesandes tuleb nähtud video põhjal täita lüngad lünktekstis. Kuulamistekstist parema arusaamise tagamiseks on ka siin antud õpilastele võimalus videot vastavalt soovile edasi/tagasi kerida. Et õpilastes ei tekiks harjumust, seda konkreetset ülesannet kindla vastusevariantide järjekorraga seostada, muudetakse igal ülesande alalaadimisel vastusevariantide järjekorda.

4.2.2 Kõnelemisoscuse arendamine

Kuigi kommunikatiivse keeleõpetamismeetodi korral arendatakse kõiki võõrkeele põhioskusi võrdselt, on üheks põhieesmärgiks keeleõppijates õpetada keele kui suhtlusvahendi kasutamist, mis annaks neile oskuse keelekeskkonnas olles ennast teistele mõistevaks teha (monoloog) ja teistest aru saada ning vastavalt saadud informatsioonile edasi tegutseda (dialog).

Kõnelemisoscuse arendamisel tulebki arvestada kõnelemise nende kahe vormiga – monoloog e. rääkimine ja dialog e. vestlemine, ning vastavalt sellele tuleb valida ka strateegiad harjutuste koostamisel. Rääkimise alla mõistetakse õpilase oskust oma mõtteid võimalikult lühikese aja jooksul teistele arusaadavaks teha. Kui rääkimise puhul ei ole kuulamisoscus väga oluline, siis vestlemise puhul on oskus kuuldust aru saada äärmiselt oluline (*Kärtner, P. 2000, 8*).

Lisaks rääkimise ja vestlemise õpetamisele tuleb tähelepanu pöörata korrektsele hääldusele, ja seda nii üksikute häälikute õppimisel kui sõnade ja lausete puhul õige rõhu ja kõne tempo omandamiseks.

Kõnelemis- ja rääkimisoskuse arendamine vestluspartneriga reaalsel vestlust kasutades on oluliselt efektiivsem kui drillprogrammi kasutades, kuid ka siin on võimalik harjutusi koostada.

Kõnelemisoskuse arendamisülesandena võiks siinkohal näiteks tuua harjutuse, mis on näitena toodud kirjutamisoskust (5.2.4) arendatava harjutuse juures, kus esmalt tuleb õpilasel täita lüngad oma sõbranna kohta ja seejärel koostatakse vastavaid andmeid kasutades lühike jutt.

Vestlemisoskuse arendamiseks sobilikud ülesanded on 6.klassi elektroonilises õppematerjalis valdavalt lühidialoogide vormis, mis nõuavad õpilaselt vastuse leidmist küsimusele.

Dialog LE 1
Wähle die richtige Antwort!

Wie heißt du? **Ich heiße Petra.**

Wie geht es? **Gute Nacht!**

Spielst du Fußball? **Na, klar!**

Wer bist du? **Nein, ich bin nicht Jörg.**

Was spielst du? **Ja, ich spiele Klavier.**

Heißt du Jochen? **Nein, ich heiße Richard.**

Leider gibt es noch Fehler!

1 2 3 4 5 6 ✓ (X)

Joonis 3 Kõnelemisoskuse arendamine

Harjutus asub aadressil

http://www.koolielu.edu.ee/anke/multiple_choice/MC_le1_dialog1.html

Antud ülesanne on oma iseloomult valikvastustega ülesanne, kus küsimustele tuleb etteantud vastuste hulgast sobiv. Vastuse valimiseks tuleb kasutada hiirt. Esimesele, kolmandale ja kuuendale küsimusele on vastatud korrektselt.

4.2.3 Lugemisoskuse arendamine

Võõrkeeleõpetuses on lugemine keele omandamiseks äärmiselt tähtis, sest lugemise abil on võimalik õppida uusi sõnu ja väljendeid. Lugemise eesmärgid on õppija erinevatel arengutasemetel väga erinevad, ulatudes sõnatasandilt loetud teksti stiili tunnetamise ja teksti ülesehituse mõistmiseni (*Kärtner, P. 2000, 8*).

Kuigi lugemist emakeeles ja võõrkeeles tuleb vaadelda erinevate tegevustena, on tehtud uurimusi, mille järgi võiks hea lugemisoskus emakeeles kanduda üle ka õpitavatesse võõrkeeltesse (*Ehlers, S. 2003, 287*).

Lugemisoskuse arendamisel tuleks vaadelda eraldi oskust lugeda, st oskust kirjapandut õigesti välja öelda ja teisalt tuleb vaadelda lugemisoskust kirjapandud teksti sisu üldise või kitsama mõistmisena. Mõlema lugemisoskuse arendamine toimub erinevalt. Nii saab esimesena mainitud arendada foneetiliste harjutuste abil, teisena nimetatud lugemisoskuse arendamiseks kasutada sobivate tekstide lugemisel erinevaid strateegiaid.

Kärtner (*Kärtner, P. 2000, 14*) toob neli põhilist lugemisstrateegiat:

- **valiklugemine** (eesmärgiks on lühikese ajaga vajaliku info leidmine);
- **üldlugemine** (eesmärgiks on saada ülevaade kogu tekstist);
- **süvalugemine** (eesmärgiks on tekstist sõna-sõnalt aru saada);
- **loovlugemine** (eesmärgiks on pikemate tekstide üldine mõistmine).

Kui valik-, üld-, ja süvalugemisharjutusi on arvuti abil vastavaid tekste kasutades suhteliselt lihtne koostada, siis loovlugemise harjutamine eeldab pikemate tekstide kasutamist, mis on mõningal määral raskendatud, kuna üldiselt eelistatakse pikemaid tekste lugeda paber kandjalt, sest arvutiekraanilt lugemine koormab silmi rohkem. Teise põhjusena võib mainida teatavat mugavust, mida saab endale näiteks raamatut või ajakirja lugedes lubada. Need põhjused ei välista aga loovlugemisharjutuste harjutamis/kontrollimist arvutiprogrammidega.

6. klassile mõeldud elektroonilises õppematerjalis sisalduvad ka harjutused lugemisoskuse arendamiseks ja seda nii lugema õppimise kui ka teksti mõistmise tähenduses. Süvalugemise õppimise harjutamiseks sobiv järjestamisharjutus aitab õpilastel mõista tekstide ülesehitust ja lausetevahelisi seoseid.

Joonis 4 Lugemisoskust arendava harjutuse kavand.

Antud harjutuses tuleb õpilaselt tekstilõigud hiirega lohistades viia õigesse järjekorda, mille tulemusena moodustub tekstiosadest terviktekst. Õige vastuse puhul ilmub tekstilõikude asemel Christoferi pilt.

Järgnevas harjutuses on koos mitmete keelepädevuse osaoskuste arendamine. Lisaks pildile sobiva teksti valimisele on õpilasel võimalik vastavate tehniliste võimaluste olemasolul kuulata antud tervitusteksti ka saksa keeles ning soovi korral oma teksti arvuti abil salvestada ja hiljem originaaltekstiga võrrelda. Analoogseid harjutusi on võimalik kasutada kõnelemisoskuse arendamiseks.

Joonis 5 Harjutuse kavand

Antud harjutuses tuleb õpilasel pildile vastav tervitus lohistada vastava pildi alla. Lisaks on õpilasel piltidele klõpsates võimalik kuulda saksakeelset pildil kujutatud päevaajale vastavat tervitust. Harjutuses on võimalik ka oma häält salvestada ja seejärel saksakeelse originaaliga võrrelda.

4.2.4 Kirjutamisoskuse arendamine

Teksti kirjutamine e. kirjutamisoskus erineb oskusest kirjutada e. kirjaoskusest. Võõrkeelne kirjutamisoskus erineb mitmes aspektis emakeelsest kirjutamisoskusest (*Eßer, R. 2003, 292*). Nii lisandub näiteks üldistele kirjutamise organisatoorsele küsimustele (teksti sisu ja paigutus) spetsiifilised võõrkeelega seotud probleemid:

- ortograafilised;
- grammatilised;
- sõnavaralise;
- textpragmatische (milline pöördumine? teksti sisulise poolega seotud probleemid);

Sarnastele probleemidele viitab ka Hausenberg (*Hausenberg, A.-R., Kikerpill, T., Rõigas, M., Türk, Ü. 2004, 84*) tuginedes Weigle, Ehala, Loog ja Kerge ja Tarnaneni töödele.

Emakeeles kirjutades realiseerime oma emakeelsed mõtted kirjalikus vormis. Kuigi ka siis tegeleme me ilmselt eelpoolmainitud probleemidele mõtlemisega, kulub kirjutamisele tänu suuremale emakeele kasutamiskogemusele vähem aega kui võõrkeelse teksti koostamisel. Võõrkeelse teksti kirjutamisel tuleb kirjutajal keskenduda rohkem keelele kui sisule ja lisaks pärsib kirjutamist pidev sobivate keelevahendite ja vormide otsimine ning neis kahtlemine (*Hausenberg, A.-R., Kikerpill, T., Rõigas, M., Türk, Ü. 2004, 84*)

Kirjutamisoskus võõrkeeles areneb koos üldise keeleoskusega ja on tihedalt seotud keeleoskuse teiste põhioskustega. Kirjutada on võimalik vaid nendel teemadel, mille

kohta on olemas piisavalt sõnavaralisi teadmisi, mis tagavad antud teemal kirjutatust arusaamise ja oskuse, antud teemal teatud määral rääkida.

Kuigi praeguseks ei ole väljatöötatud süstemaatilist kirjutamisharjutuste tüpoloogiat, toob Eßler (*Eßler, R. 2003, 292* välja mõningad võimalused kirjutamisharjutuste liigitamiseks.

Kolm põhilist harjutusteliiki kirjutamisoskuse arendamiseks:

- **vaba kirjutamine** (eesmärgiks on loovkirjutamine);
- **kommunikatiivne-funktsionaalne kirjutamine** (eesmärgiks on tarbetekstide ja teiste tekstisortide kirjutamisoskus);
- protsessorienteeritud **kirjutamine** (eesmärgiks on kirjutamisprotsessi teadvustamine, kirjutamisstrateegiate vahendamine).

Õpieesmärgist ja kirjutatavast tekstist lähtudes, jaotab (*Eßler, R. 2003, 293*) harjutused funktsionaalseteks (eesmärk: tarbetekstide koostamine) ja loovateks (eesmärk: enda loov väljendusoskus).

Arvuti kasutamise võimalused kirjutamisoskuse arendamisel võtavad üha laiemat ulatust. Kuid siin tuleks teha vahet arvuti kui tööriista ja arvuti kui õpiprogrammi vahel, st arvuti kasutamisel kirjutama õppimise toetajana ja teksti loomise vahel. Kui eelpooltoodud kõikide kirjutamisülesannete tüüpide realiseerimiseks annavad nt tekstitöötlusprogrammid suurepärase võimaluse, siis näiteks drillprogrammide kanda jääb esialgu suurel määral ikka veel kirjutamise õpetamisel suhteliselt piiratud osa, mis seisneb mitte teksti produtseerimise õpetamises, vaid pigem õigekirjaga seotud probleemide käsitlemises. Põhjuseks pean siin arvutiprogrammide kiirele arengule vaatamata nende piiratud, kirjutatu õigust sisulisest küljest inimesega samaväärselt hinnata. Paraku on drillprogrammides pakutud kirjutamisoskust arendavate harjutuste puuduseks õigeks peetavate vastusevariantide suhteliselt piiratud arv, mis piirdub harjutuse koostaja poolt etteantud vastustega.

6. klassile mõeldud elektroonilises õppematerjalis olemasolevad kirjutamisoskust arendavad drillprogrammid on eelpoolmainitud põhjusel valdavalt kirjutama õppimist toetavad harjutused. Kuid mõningate harjutustega on püütud anda õppijatele võimalus

tekstide koostamise õppimiseks. Nii saavad õpilased näiteks õpiku kolmanda peatüki harjutuses „Eine Freundin“ esialgu kombineeritud lünkteksti- ja valikvastustega harjutuses täita ankeedi oma sõbranna kohta ja seejärel koostab programm lühijutu sisestatud andmetega. Antud ülesanne on väga kasulik just väikese keeleoskusega õpilastes kirjutamisoskuse õpetamisel.

Meine Freundin LE 3
Wähle die passende Antwort und fülle die Lücken aus!

Name

Alter

Wie ist sie?

Wie ist sie?

Was macht sie?

Wie oft?

Was macht sie gern?

Wo wohnt sie?

✓ ↺

Meine Freundin LE 3

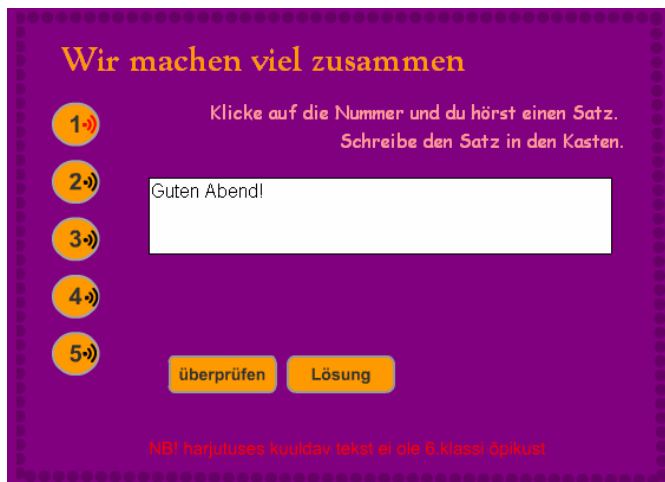
Sie heißt Anke.
Anke ist 14 Jahre alt.
Sie ist recht freundlich.
Meine Freundin ist sportlich.
Anke spielt jeden Tag Tennis.
Außerdem reist sie gern.
Meine Freundin wohnt in Tallinn.

← ↺

Joonis 6 Kirjutamisoskust arendav harjutus

Harjutus asub aadressil http://www.koolielu.edu.ee/anke/kirjuta/kiri_le3_1.html

Teised kirjutamisoskust arendavad harjutused 6.klassi elektroonilises õppematerjalis on nn kirjutamist ettevalmistavad harjutused, mida soovitas kasutada ka (Eßer, R. 2003, 293, milles tuleb taastada olemasolevatest tekstiosadest (sõnad, laused, fraasid) terviktekst. Lisaks sellele on koos kuulamisoskust arendatavates harjutustes pööratud tähelepanu ka kirjutamisoskuse arendamisel, kus kuulmise järgi tuleb kirjutada täislauseid, kuuldud sõnu või siis vastuseid kuuldud teksti kohta.

Joonis 7 Etteütlus

Harjutus asub aadressil <http://www.koolielu.edu.ee/anke/diktat/etteytlusNaide.html>

Antud harjutuses olev etteütlus koosneb viiest fraasist, mida kuuleb vastavatele nuppudele klõpsates. Kontrollimisel eeldatakse, et õpilane arvestab kõiki õigekirja reegleid (suur- ja väike algustäht, kirjavahemärgid). Fraase on võimalik soovitud arv kordi kuulata ja ülesande sooritamise järjekord on võimalik õpilasel ise valida.

Etteütlu abil kirjutamise õppimise kasulikkuses on veendunud ka Kleinschroth, märkides, et etteütlusprogrammidega on õigekirja omandamine efektiivsem (Kleinschroth, R. 2002, 199).

4.3 Osaoskuste arendamine

4.3.1 Sõnavara õpetamine

Sõnade õppimine võõrkeeles on kompleksne süsteem, mille käigus tuleb omandada iga lekseemi hääldus, kirjapilt, tähendus ja erinevad kasutamisevõimalused (Scherfer, P. 2003, 280).

Võõrkeele õpetuses on sõnavara õpetamisele alles viimasel paaril aastakümnel hakatud rohkem tähelepanu pöörama (Wieser, J. Zweitspracherwerb [WWW] loetud 25.04.2005; Saarsoo, K. 2001, 8).

Nagu keeleoskust üldiselt, nii võib ka sõnavara vaadelda ühe õppija seisukohast lähtudes aktiivse ja passiivseks. Aktiivne sõnavara moodustavad sõnad, mida õppija teab ja oskab aktiivselt kasutada. Passiivse sõnavara moodustavad sõnad, mida õppija küll mõistab, kuid ei oska ise vajalikus situatsioonis kasutada.

Võõrkeelt suhtlemise eesmärgil õppides, omandatakse esmalt keele põhisõnavara, mille moodustavad selles keeles kõige sagedamini kasutatavad ja kõige vajalikumad sõnad. (*Saarsoo, K. 2001, 15*)

Wieser pakub Nation 2001, Nation & Meara 2002- le tuginedes 4 tähtsamat sõnade õppimise strateegiat (Wieser, J. Zweitspracherwerb [WWW] loetud 25.04.2005):

- konteksti põhjal sõnade tähenduse tuletamine;
- sõnade pähe õppimine sõnakaartide abil;
- sõnaosade abil tähenduse tuletamine;
- sõnaraamatu kasutamine.

Järgnevalt on toodud näitena mõned sõnavara õppimise harjutused 6.klassi elektroonilisest õppematerjalist.

4.3.1.1 Leitneri kast e. õpikartoteek

Efektne meetod sõnavara kinnistamiseks on nn Leitneri kast e. õpikartoteek (sks. *Lernkartei*). Selle meetodi leiutas Sebastian Leitner 1973 aastal. Õpikartoteegi idee põhineb assotsiatiivsel õppimisel, eelkõige regulaarsel õppimisel ja mälu omadusel unustada, st. et kõiki õpitavaid sõnu unustatakse ja meenutatakse mitu korda (*Stangl, W.*). Õpikartoteegi õppeprotsessi eesmärgiks on sõnavara talletamine pikaajalisse mällu.

Selle meetodi eelised (*Multimedia Lernkartei [WWW] loetud 07.05.05; Kleinschroth, R. 2002, 108*):

- õppija võib ise valida õppimise aja ja koha. Õppimist alustades saab jätkata sealt, kus eelmine kord pooleli jäi;

- vajadusest kordamist alustada annab märku suur kaartide hulk mingis lahtris.
- kohene tagasiside vastusele;
- õpietapid on määratud kindlaks teema, kartoteegi lahtri ja õppija tempoga;
- õpiedu on visuaalselt järgitav, sest õieti vastatud sõnad pannakse järgmisesse lahtrisse;
- Intervall-õpe reguleerib optimaalselt õpitu meelde jätmist;
- sõnu ei ole kindlas järjekorras, mis takistab nende pähe õppimist kindlas järjekorras;
- ei toimu lihtsate sõnade üleõppimist, sest omandatud sõnad tõstetakse edasi järgmisesse kasti ja nii välditakse ka nende sõnade tarbetut kordamist. Rasked sõnad asetatakse nii kaua esimesse lahtrisse, kuni need meelde jäävad;
- usaldusväärne meetod. Järjekindla õppimisega omandatakse endale sobivas rütmis kogu antud hetkel oluline sõnavara;
- tõhus õppimine, kus keskendutakse vaid vajalikule;
- individuaalne õpe, kus iga sõna saab tema omandamiseks vajaliku kordamiste arvu ja aja;
- võimalik kasutada mistahes valdkonnas oluliste terminite/faktide meeldejätmiseks;
- õpitavaid sõnu/termineid/fakte võimalik süstematiseerida vastavalt õppija soovile.

Õpikartoteegiks sobib ca 30-40 cm suurune karp, mis jaotatakse viieks, kusjuures lahtrite suurus suurenevad karbi lõpu suunas.

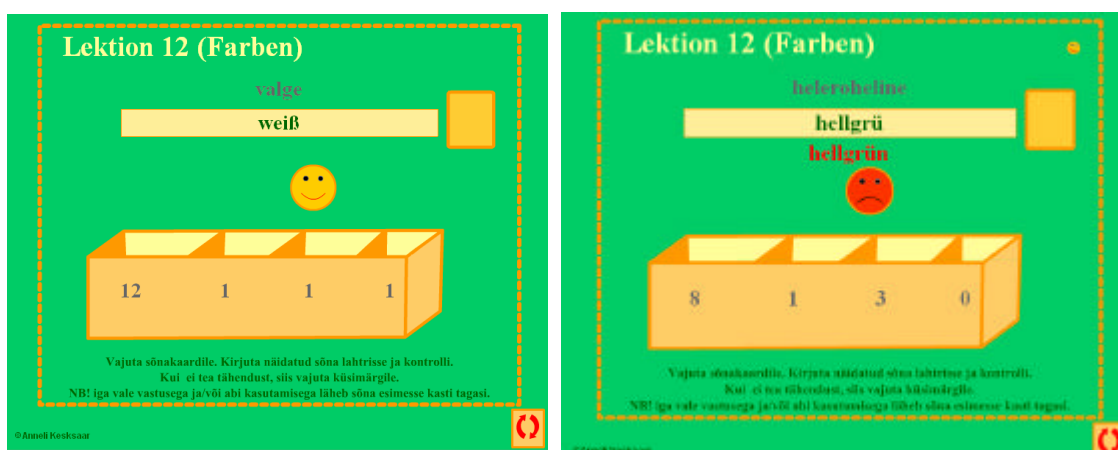
Kaardi ühele küljele kirjutatakse õpitud sõna eesti keeles, teisele küljele sama sõna saksa keeles. Viimati õpitud sõnad pannakse pärast õppimist esimesse kasti. Kui kasti on kogunenud nii palju sõnu, et uutele oleks vaja ruumi teha, hakatakse kordama kastis olevaid sõnu. Omandatud sõnavaraga kaardid asetatakse teise kasti, samas vastuseta jäänud sõnadega kaardid pannakse uuesti esimesse kasti tagasi. Kui teises kastis hakkab ruumi väheks jääma, kontrollitakse teise kasti sõnu. Omandatud sõnavaraga kaardid asetatakse nüüd kolmandasse kasti. Sõnad, mille tähendust ei teatud, viiakse aga esimesse kasti tagasi. Nii toimitakse seni, kuni sõnakaardid on jõudnud viimasesse ehk viiendasse kasti.

Kleinschroth (*Kleinschroth, R. 2002, 109*) toob välja eelised, miks sõnade õppimine õpikartoteegiprogrammiga on efektiivsem kui reaalse õpikartoteegiga:

- õpilased töötavad meelsamini arvutiga kui õpikartoteegiga;
- kartoteek ei paku algataja-efekti;
- kasutada saab vaid õigeid sõnu;
- reaalse kartoteegi puhul puudub täpne ülevaade olemasolevatest sõnadest;
- elektroonilist kartoteeki on lihtne täiendada.

Elektroonilise õpikartoteegi eeliseks tuleks lugeda ka emotsionaalset tagasisidet, mille puhul ei tohiks siiski heli ja/või animatsioon muutuda põhjendamatult sageda esinemisega õppimist pärssivaks (*Luik, P. Õpitarkvara efektiivsed karakteristikud elektrooniliste õpikute ja drillprogrammide korral [WWW] 2004, 226*).

6. klassile mõeldud elektroonilises õppematerjalis on kasutatud Leitneri õpikartoteegi lihtsustatud mudelit, kus kasti olevate lahtrite arv on neli. Antud õpikartoteegi puhul ei ole võimalik pooleli jäänud õppimist mõne aja pärast samast kohast jätkata ja seepärast on lahtrite hulk väiksem. Sõnade hulk on piiratud 15-ga selle arvestusega, et õppijal oleks 10-15 minutiga võimalik sõnad omandada. Sellise sõnade arvu tingis ka asjaolu, et reeglina ei ületa ühes võõrkeele tunnis õpitavate sõnade hulk 15. Hetkel olemasolevad ülesanded võimaldavad omandada sõnu peatükkide kaupa.

Joonis 8 Õpikartoteegi kasutamine

Harjutus asub aadressil

http://www.koolielu.edu.ee/anke/lernkartei/LK_LE12_farben.html

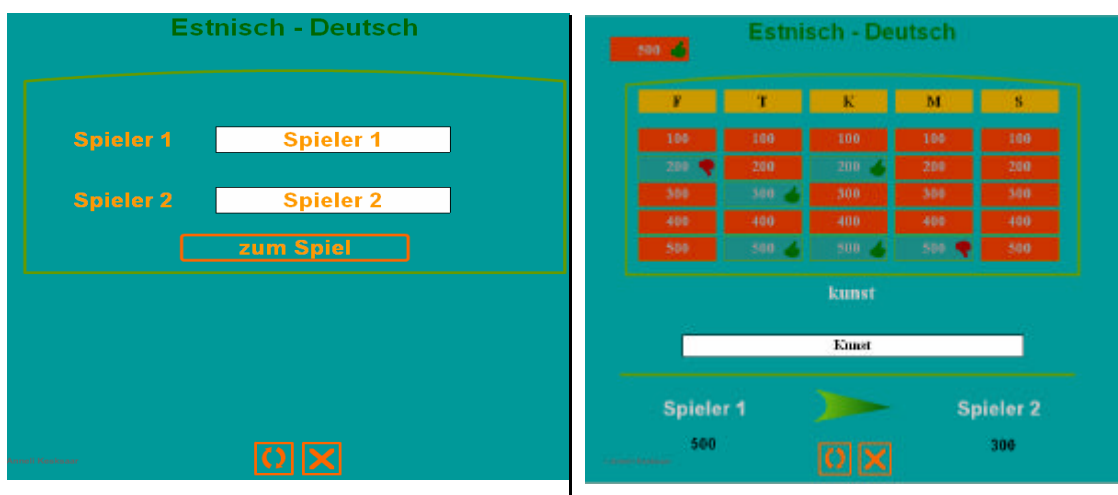
Vasakpoolsel pildil on programmi kasutaja kirjutanud vastuse õigesti ja „kaart“ sõnaga teisipäev/(der) Dienstag liigub kolmandast kastist neljandasse. Antud hetkel on esimeses kastis 13, teises 1 ja neljandas 1 sõna. Parempoolsel pildil on näha situatsioon, kus harjutuse sooritaja on kirjutanud vastuse valesti (või kasutas õige vastuse saamiseks vihjet) ning “sõnakaart” viiakse esimesse kasti tagasi. Antud ülesandes on õpilastel võimalik ülesande läbimiseks kasutada nii klaviatuuri kui hiire abil võimalikku sõnade kopeerimise kui kleepimise võimalust. Sellisel juhul ei katkestata harjutuse täitmist, vaid ekraanile ilmub mõneks hetkeks hoiatus ja ülesande täitmine jätkub poolelijäänud kohalt.

Õpilaste ja õpetajate hulgas läbi viidud küsitlustes ülesanne hea tagasiside. Paljud õpilased märkisid antud ülesande puhul, et sellise harjutuse abil on sõnade õppimine lihtsam ja huvitavam kui seda lihtsalt paberi ja pliiatsiga õppides.

4.3.1.2 Teised harjutused

Harjutus “Kuldvillak”

Antud sõnavaraharjutuse idee on pärit populaarsest telemängust „Kuldvillak“. Ülesannet saab väga edukalt kasutada saksa keele tunnis erinevate teemade/oskuste kinnistamisel. Harjutus võimaldab paaristööd, kus paarilised saavad oma teadmisi võrrelda. Partneriteks võivad olla ka õpilaste rühmad.

Joonis 9 Sõnavara õpetamine, „Kuldvillak“

Harjutus asub aadressil http://www.koolielu.edu.ee/anke/kuld/kuld_le1_1.html

Konkreetne harjutus on mõeldud kasutamiseks esimestes tundides, sest küsitavad sõnad on sõnad, mille saksakeelne kirjapilt on eesti- või siis inglisekeelsete sõnadega väga sarnane. Kuna esimestel tundide ei pöörata tähelepanu nimisõnade grammatilisele soole, siis antud ülesandes loetakse õigeks nt selline vastus “Kunst” nagu jooniselt ka näha on. Suure ja väikse algustähe kasutus peab olema korrektne. Õiget vastust märgib roheline sümbol ja valitud punktid lisatakse vastaja arvele. Valet vastust märgib punane sümbol ning vastaja arvelt võetakse vastav arv punkte maha. Abi kasutamisel (“?”) loetakse vastus valeks.

Õpilaste hulgas läbi viidud küsitluste põhjal võib väita, et see ülesanne kuulus õpilaste lemmikülesannete hulka. Põhjenduseks oli toodud nii sõnade õppimise võimalust kui ka konkreetse mänguga seotud põnevust.

Õpiotstarbeline mäng „Kuldvillak“ kuulub kahtlemata selliste mängude hulka, mille puhul (*vrd. Grätz, R. 2001, 6*):

- õpilased unustavad, et nad õpivad;
- saavad ka tagasihoidlikumad ja nõrgemate teadmistega õpilased võimaluse eduelamuseks;
- kogevad õpilased lõbusas meeleolus õppimise käigus positiivseid elamusi, mille tulemuseks on positiivne suhtumine ka õpitavasse ainesse.

Õpiotstarbelised mängud on reeglina mõeldud küll noorematele õpilastele (*Luik, P. Õpitarkvara efektiivsed karakteristikud elektrooniliste õpikute ja drillprogrammide korral [WWW] 2004, 22*), kuid antud mängule eakohase sisu valimisega on võimalik seda ülesannet väga erinevatele vanuserühmadele pakkuda. Ülesannet teeb keerulisemaks, kuid samas ka põnevamaks mängu alustamisel sõnade asukoha muutmine, mille tõttu ei pruugi mingit harjutust teist korda mängides ühe ja sama sõna eest ühepalju punkte saada.

Harjutus „Koosta sõnu“

Antud harjutus „Koosta sõnu“, kuulub Kirst'i järgi lihtsate didaktiliste arvutimängude hulka. (vrd Kirst, K.-O. 2001, 42). Mängu eesmärk on langevatest tähtedest vastuse moodustamine, kusjuures küsimus võib olla esitatud nii kirjalikult kui pildi kujul, nagu joonisel nähtav harjutus. Sarnaselt eelmise ülesandega „Kuldvillak“, on antud õpiotstarbelise mängu puhul kasutatud vastuseks kasutatavate tähtede järjekorra muutmist mängu alustamisel.

Joonis 10 Sõnavara kinnistamine „Koosta sõnu“

Harjutus asub aadressil http://www.koolielu.edu.ee/anke/koosta_sonu/KS_le1_2.htm

Antud harjutuse avalehel antakse õpilastele vihjed järgnevas ülesandes esitatavate küsimuste kohta. Antud ülesanne on mõeldud kasutamiseks esimestel tundidel, kui õpilaste sõnavara piirdub eelkõige eesti ja inglise keeles sarnaste sõnadega. Sellel põhjusel on küsitav sõna esitatud pildina. Vastuse saamiseks tuleb õpilastel langevatele tähtedele klõpsates sõnu moodustada. Kuigi ühesuguseid tähti on tavaliselt harjutuses mitu, võib kordsete tähtede saamiseks ühele ja samale tähele mitu korda vajutada. Vea korral saab kustutada sisestatud nupule “Löschen” (kustuta) vajutades. Vastuse kontrollimiseks saab kasutada nuppu “kontrolli” või kui tähed on liikunud allapoole joont, näidatakse automaatselt vastust. Ülesande teeb raskeks, kuid samas lisab ka põnevust vale vastuse korral ülesande algusesse suunamine. Ka sellist tüüpi ülesanne on 6.klassi õppematerjalide hulka lisatud põhjusel, et õpilased soovisid kasutada ülesandeid, mis nõuaksid head arvutikasutamise oskust.

Antud ülesandega tegeledes tekib õpilastes hasart, soov enne ajalimiidi ületamist vastus kätte saada. Selliste mänguliste harjutuste juures võibki pidada hasartsuse tekkimist positiivseks jooneks. Siinkohal tahaks kohe küsida, kui palju on meil praegu koolides sellised õppematerjal, millega tegeledes õpilastes hasart tekib? Ei ole vist palju. Rõõm ja positiivne meelestatus harjutusega tegelemisest on head eeldused paremate tulemuste saavutamiseks.

Õpilaste ja õpetajate hulgas läbi viidud küsitluse põhjal võib öelda, et õpilased pidasid üldiselt ka seda ülesannet heaks ja kasulikuks. Õpilased, kes said ülesande sooritamisega hakkama, hindasid seda ülesannet positiivsemalt.

4.3.2 Grammatika õpetamine

Grammatika on mingi keele ehituse süstemaatiline käsitlus, koosnedes hääliku- (*foneetika*), vormi- (*morfoloogia*), tuletus- (*derivatsioon*) ja lauseõpetusest (*süntaks*) (*Kleis, R., Silvet, J. Vääri, E. 1983, 237*).

Grammatikat peetakse keeleõpetuse raskeimaks osaks, kuid tema tundmisel on väga oluline koht. Grammatika õppimine grammatika enda pärast ei ole efektiivne. Põhirõhk peab olema kommunikatiivsusel, mis annab keeleõppijale igapäevases elus ettetulevates situatsioonides suhtlemise kogemuse. Samal arvamusel on ka Raabe (*Raabe, H. 2003, 283*), kes väidab, et grammatikaharjutused ühendavad vähest (võõrkeele) mõistmist ja võõrkeele struktuuride vaba moodustamist.

Selleks, et suuta end enesekindla võõrkeelekasutajana teistele mõistetavaks teha, on vajalik keele sisemiste struktuuride mõistmine, vaja on teada süsteemi, mille järgi sõnad üksteisega kokku sobivad ja omavahel lauseid moodustavad – vaja on teada ja osata grammatikat.

Oma keerukuse poolest võiks saksa keelt võrrelda eesti keelega, sest erinevatesse keelkondadesse kuuluvatena, on nendel keeltel ajalooliste kokkupuutepunktide tõttu äärmiselt palju sarnaseid keelestruktuurilisi jooni ja lisaks võiks mõlema keele kohta kasutada väljendit “matemaatilise loogikaga keel”.

“... võib väita, et eesti keel on ehituselt süsteemne ja loogikalt võrreldav matemaatikaga. Sellele süsteemsusele ja loogilisusele tuleb õpetamisel toetuda, liikudes lihtsamalt keerulisemale.” (Krall, I., Sõrmus, E., 2000, 9).

Kuigi eesti keel ja saksa keel on mitmes aspektis äärmiselt sarnased, osutub saksa keele grammatika omandamine eesti keelt emakeelena rääkivale keeleõppijale tihti küllalt keeruliseks. Mõningad arvatavad põhjused mainiti juba peatükis 1.1. See on ka üks põhjuseid, miks grammatika õppimisele tõsist tähelepanu tuleb pöörata.

Grammatika õpetamisel kasutatavate meetoditena toovad Krall ja Sõrmus (Krall, I., Sõrmus, E., 2000, 12) välja kolm meetodit:

- **deduktiivne** meetod – õpetaja seletab õppijatele reegleid;
- **induktiivne** meetod – õppijad formuleerivad reeglid ise;
- **eklektiline** meetod – kesktee, kus kasutatakse aega ajalt nii deduktiivset kui induktiivsed meetodit;

Freibichler (Freibichler, H. 1997, 35) toob oma artiklis arvuti kasutamises grammatika õppimisel Legenhausenile viidates kolm põhipunkti, mis täpsustavad grammatika tähtsust kommunikatiivses keeleõpetuses:

- keeleõpetus toimub keele kasutamise kaudu;
- keeleõppimisel uurib õpilane aktiivselt keele lisi reeglipärasusi, eksperimenteerib keelega (sõnavara ja struktuurid), mille eesmärgiks on keeleteadvuse väljakujundamine;
- autonoomsel õppimisel on oluline „õppima õppimine“.

Loetletud punktidele toetudes väidab Freibichler, et keeleõpetuses on oluline nn kommunikatiivse grammatika kasutamine (mitte sõna- või lausegrammatika vaid tekstigrammatika). 6. klassile mõeldud elektroonilises õppematerjalis on eesmärgiks seatud samadest printsiipidest lähtumine, kuigi esimese õppeaasta alguses ei pruugi need eesmärgid kohe realiseeruda.

6. klassile mõeldud elektroonilises õppematerjalis on kasutatud grammatika kinnistamiseks erinevaid drillprogramme. Piret Luik (*Luik, P. Õpitarkvara efektiivsed karakteristikud elektrooniliste õpikute ja drillprogrammide korral [WWW] 2004, 212*)toob võrdluse akadeemiliselt edukamate ja vähemedukamate õpilaste ootustest drillprogrammide käsitlemise kohta. Nimelt ootavad edukamad õpilased programmilt õige vastuse korral kiiret uue ülesande esitamist, samas kui akadeemiliselt vähemvõimekamad õpilased vajavad tagasiside saamisel aega vastuse kinnistumiseks (analüüsiks). Samas toob Luik (*Luik, P. Õpitarkvara efektiivsed karakteristikud elektrooniliste õpikute ja drillprogrammide korral [WWW] 2004, 225*)välja ka vastamiseks kasutatavate erinevate võimaluste variantide otstarbekuse. Nii soovivad akadeemiliselt edukamad õpilased võimalikult kiiresti hiirt kasutades õiged vastused kätte saada ja edasi liikuda. Samas vähemedukamate õpilaste jaoks on otstarbekas koostada ülesandeid, kus nad saaksid vastused klaviatuurilt sisestada, saades nii kauem aega ülesande peale mõelda ja seeläbi kinnistuksid teadmised ka paremini.

Antud hetkel on 6. klassile mõeldud elektroonilises õppematerjalis olemas drillprogrammid, kus õige vastuses valimiseks tuleb kasutada hiireklahvi. Kuigi selliseid ülesandeid võiks pidada eelpoolmainitud arvestades akadeemiliselt tugevamatele õpilastele sobivaks, tuleb tunnustada, et need ülesanded on tänu etteantud vastusevariantidele lünktekstidest lihtsamad. Antud elektroonilise õppematerjali koostamise järgmises etapis on plaanis lisada grammatikaharjutustele nende raskusastmete diferentseerimise eesmärgil ülesandeid, kus vastused tuleb klaviatuuril sisestada.

spielen LE 2
Wähle das richtige Wort!

Ich **spiele** gern Flöte. Was **spielen** du gern?
Tobias **spielt** Klavier. **spielen** er auch Gitarre?
Spielen du Fußball? Tobias **spielt** heute Schach.
Meine Freundin **spielt** oft Golf. Mein Vater
spielt nicht oft Basketball.

Leider gibt es noch Fehler!

1 2 3 4 5 6 7 8

© Arnold Textkauer

bin, bist, ist LE 2
Wähle das richtige Wort!

Ich **bin** dein Freund. Du **bist** mein Freund.
Wer **bist** das? Das **ist** meine Freundin.
Und er **bist** mein Freund. **Ist** ich dein
Freund? Was **ist** das? Das **ist** mein
Bucht. Es **bin** sehr lustig.

Leider gibt es noch Fehler!

1 2 3 4 5 6 7 8 9

© Arnold Textkauer

Joonis 11 Tegusõna pööramise kinnistamine

Harjutused asuvas aadressidel

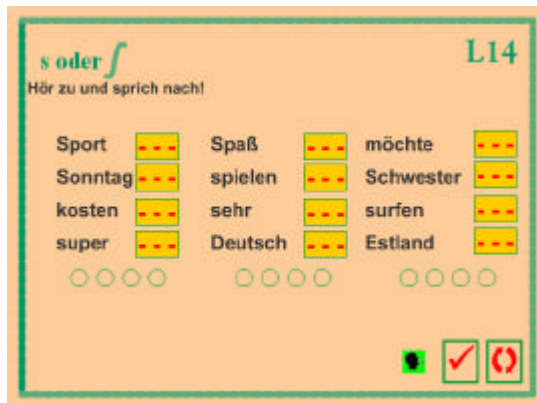
http://www.koolielu.edu.ee/anke/konjugieren/K_LE2_spielen.html

http://www.koolielu.edu.ee/anke/konjugieren/K_LE2_sein.html

Joonisel on kujutatud harjutused tegusõnade *spielen* ja *sein* pööramise kinnistamiseks. Ülesanded on oma ülesehituselt valikvastustega harjutused, kus õige vastuse saab valida hiire abil. Informatsiooni vastuste õigsusest annavad rohelised ringid harjutuse all. Need näiliselt lihtsad harjused, mille puhul õpilane nagu ei peakski mõtlema, kätkevad endas tegelikult sügavamalt õpetuslikku sisu. Õige vastuse saamiseks on õpilane „sunnitud“ kontrollima pakutud vastuste variante ja nende hulgast õige valima. Kas valik toimub lihtsalt proovimise teel või teab õpilane eelnevale kogemusele toetudes õiget vastust, ei olegi nii tähtis. Tähtis on see, et õpilane tegeleb harjutusega, nende sõnade ja väljenditega ning selle ainega tegelemisele pühendatud aeg hakkab hiljem määrama ka nii passiivset kui aktiivset keeleoskust.

4.3.3 Hääduse õpetamine

6. klassi elektroonilises õppematerjalis kasutatud ühe hääduse harjutamise ülesande näide on toodud punktis lugemisoskuse arendamine (5.2.3). Järgneva harjutuse eesmärk on aidata õpilasel omandada eesti õppija jaoks suhteliselt raske *sch*-häälik.

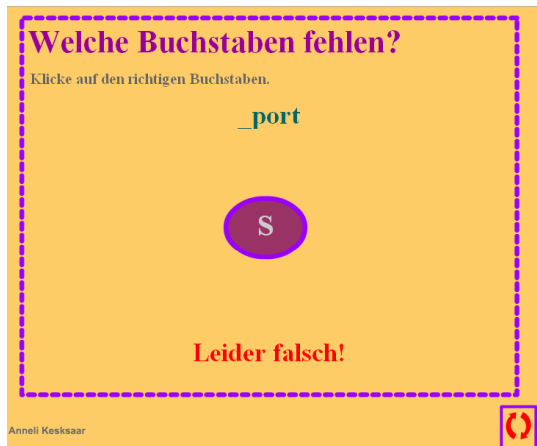

Joonis 12 Häälduharjutuse kavand

Antud harjutus on oma tüübilt valikvastustega harjutus, kus õpilane saab sõnu kuulates otsustada, kas sõna alguses kõlab *s-* või *sch-*häälik. Õigetest vastustest annavad märku rohelised ringid tulpade all. Sellise harjutuse eeliseks tuleks pidada ka võimalust, oma hääle salvestamiseks ja seejärel oma öeldut harjutuses olevaga tekstiga võrrelda.

4.3.4 Õigekirja õpetamine

Kuigi saksa keelt iseloomustab nt inglise või prantsuse keelega võrreldes suhteliselt vähe erinev sõnade kirjepilt ja hääldus, on saksa keele häälikuõpetuses ikkagi palju selliseid probleemkohti, mis eesti õpilastele raskusi valmistavad. Üheks võimalikuks mõningates sõnades eestlaste jaoks probleemsete häälikute (*s/sch*, *d/t*, *ei/ai*, *v/w*) õigekirja harjutamiseks on portaali „Miksike“ keelemiksist (*Miksike [WWW] betud 07.05.05*) saadud idee, kus drillprogrammile on lisatud põnevus tõstmiseks mänguline element.

Joonis 13 Õigekirjaõpetamine

Harjutus asub aadressil

http://www.koolielu.edu.ee/anke/buchstabe_fehlt/WB_le3_1.html

Antud ülesandes tuleb õpilasel esmalt otsustada, milline täht/tähed kuulub/kuuluvad sõnasse ja seejärel õigel tähel/tähtedel klõpsata. Ülesande teeb suhteliselt keeruliseks tähtede kaootiline liikumine, mis segab oluliselt õige tähe tabamist. Vale vastuse korral, teavitatakse sellest õppijat, kuid mäng jätkub samast kohast edasi, andes nii õpilasele võimaluse mängus edasi liikumiseks.

Ka antud tüüpi harjutuse koostamise põhjuseks oli õpilaste soov, õppimiseks suurt arvutikasutamise osavust nõudvaid mängu kasutada. Õpilaste hulgas läbi viidud küsitluste tulemusena võib öelda, et arvuti kasutamises osavad õpilased hindasid harjutust põnevaks ja kasulikuks. Mõned vähemosavad arvutikasitajad pidasid harjutust ärritavaks.

Eesti keelt emakeelena rääkijatele valmistab suurt raskust harjumine saksa keele nimisõnade suur algustäht. Tõsiste harjutamisetele vaatamata, on see ikkagi probleemiks igas vanuses õpilaste hulgas. Sellekohaseid harjutusi on saa ilmselt kunagi palju olema ja alljärgnev harjutus on mõeldud selle õigekirjaga seotud probleemi lahendamiseks.

Joonis 14 Suure ja väikese algustähe harjutamine

Harjutus asub aadressil http://www.koolielu.edu.ee/anke/gross_klein/GK_LE2_1.html

Antud ülesandes on õpilastel vaja otsustada, kas saksa keeles kirjutatud sõnad kuuluvad nimisõnade hulka ja kirjutatakse suure algustähega või peab sõna alguses olema väike algustäht. Oma ülesehituselt valikvastustega harjutuse lahendamise ajal on võimalik tagasisidet saada ka vastuste õigsuse kohta. Peale nupule “kontrolli” klõpsamist, märgitakse õiged vastused roheliste ringidena.

4.4 Sotsiolingvistiliste pädevuste arendamine

Kommunikatiivsete keeleõppemeetodite puhul on eesmärgiks seatud mitmekülgset pädeva võõrkeeleoskaja kujundamine, kes evib täielikult ka sotsiolingvistilist kompetentsi. St keeleõppija on omandanud oskuse otsustada, mida, millal ja kellele mis olukorras sobib öelda (*Kingisepp, L., Sõrmus, E. 2000, 31*).

Nagu eelpoole mainitud, hõlmab sotsiolingvistiline kompetents keelelisi vahendeid ühiskondlike suhete väljendamiseks, viisakusnorme, rahvatarkust väljendavad ütluseid, stiilierinevusi, murded ning erinevad hääldusviise.

Kultuuridevahelistest erinevustest tingituna võivad erinevused sotsiaalse suhtlemise erinevates valdkondades olla väga suured ja seepärast tuleb teadmisi antud valdkonnast võõrkeeleõppijatele tutvustada esimestest tundides peale, et vältida hilisemaid teadmatusest tingitud ebaeeldivusi.

Keelelised vahendid ühiskondlike suhete väljendamiseks ja viisakusnormid on esmavajalikud, sest nende kasutamine on võõrkeelt kasutades vältimatu. Kui vanasõnade kasutamine võib jääda vilunud keeleoskaja pärusmaaks, siis näiteks tervitussõnade, pöördumisvormide kasutamine ja valik ning viisakusnormide tundmine on ka algtasemel võõrkeelekasutamisel möödapääsmatu.

6. klassi elektroonilises õppematerjalis on püütud sotsiolingvistilist kompetentsi arendada erinevate harjutusega, milles on aga alati püütud ülesanded esitada mitte eraldiseisvate keelenditena vaid kindlates situatsioonides.

Hallo! LE 1
Wähle die richtige Antwort!

Hallo! Grüß dich! Danke, mir geht es gut!

Na, wie geht's? Danke, mir geht es gut! Tschüs! Bis dann!

Tschüs! Tschüs! Bis dann! Hallo!

Guten Tag, Frau Müller! Hallo! Prima!

Wie geht es? Prima! Auf Wiedersehen, Frau Baum!

Auf Wiedersehen, Frau Müller! Auf Wiedersehen, Frau Baum! Danke, mir geht es gut!

Leider gibt es noch Fehler!

1 2 3 4 5 6

✓ ↺

Joonis 15 Vestluspartnerile vastavate tervituste kasutamise õpetamine

Harjutus asub aadressil

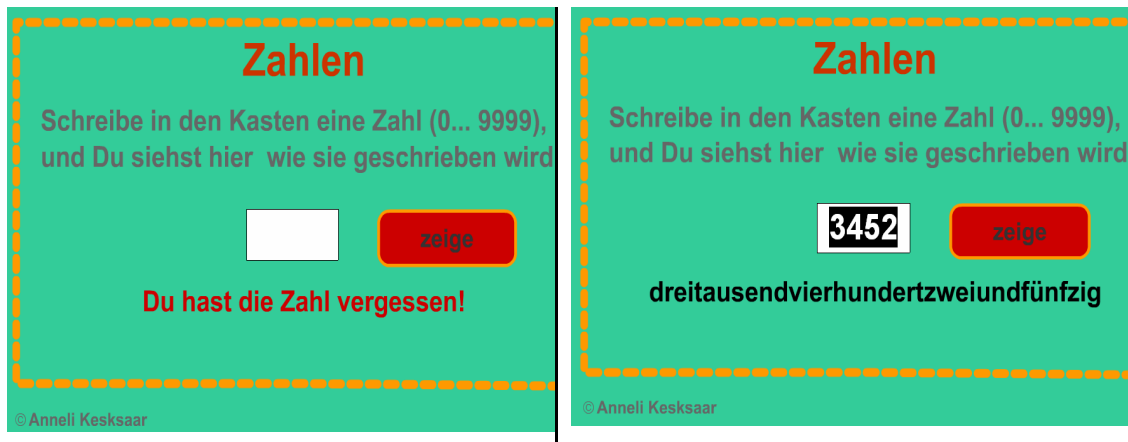
http://www.koolielu.edu.ee/anke/multiple_choice/MC_le1_dialog2.html

Antud ülesandes tuleb õpilasel otsustada dialoogi ühe osapoole väljendite järgi vestluspartneri vanuse ja sotsiaalse staatuse üle ning vastavalt sellele valida sobivad keelendid. Õpilaste arvates võivad sellised ülesanded olla äärmiselt lihtsad, kuid tegelikult osutub selliste ülesannete eeliseks saksa keelega tegelemisele kulutatud aeg, mille vältel õpilane kaalub erinevate vastustevariantide sobivust või mitesobivust.

4.5 Põhivara

Siia peatükki on koondatud saksa keele õppimist ja kasutamist lihtsustavad reeglid, mille abil on vajadusel võimalik tekkinud küsimustele vastused leida.

4.5.1 Numbrid

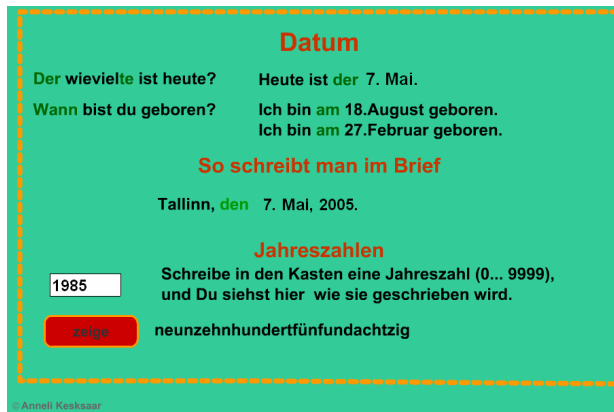
Joonis 16 Numbrite õpetus

Fail asub aadressil http://www.koolielu.edu.ee/anke/numbrid_kell/gr_numbrid.html

Numbrite kirjutamise loogika on saksa ja eesti keeles väga erinev. Sellel põhjusel on õpilastel tihti raskusi numbrite kasutamisel. Kindlasti annab antud lisamaterjal õpilastele kindlust numbrite õppimisel. Samas on võimalik antud ülesannet kasutada ka tunnis teadmiste kontrollimiseks. Antud ülesandele on koostamisel ka teadmisi kontrolliv harjutus, kus siis juhuslikult genereeritud number tuleb sõnadega või numbriliselt kirjutada.

4.5.2 Kuupäev

Kuupäevade ja aastaarvude ütleamise omandamise lihtsustamiseks kuulub reeglite hulka ka vastavasisuline õpetus. Lisaks kuupäevade erinevatele kasutusvõimalustele on antud harjutusest võimalik teada saada ka näiteks aastaarvude kirjaviisi, mis erinev tunduvalt eesti keeles kasutatavast kirjaviisist ja mille kirjutamisloogika muutus aastatuhande vahetusega.

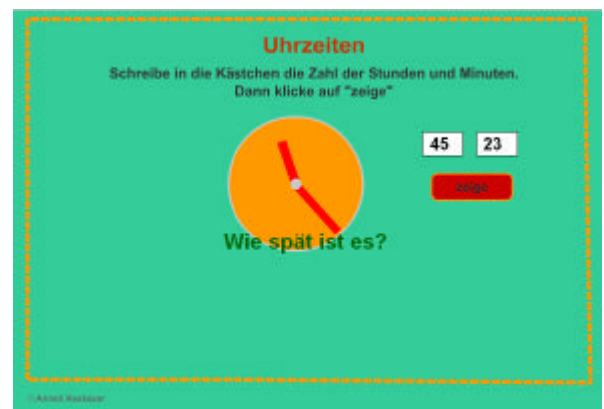
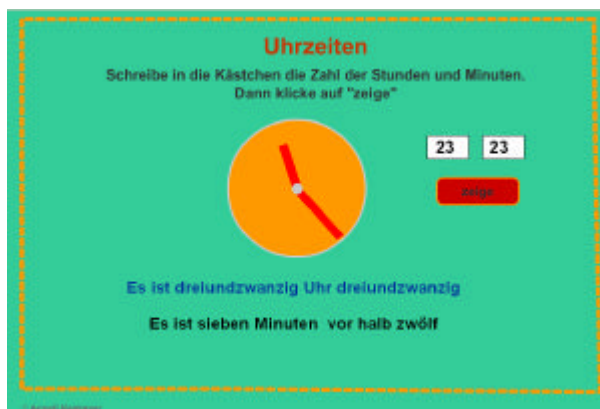

Joonis 17 Kuupäeva ja aastaarvu selgitus

Fail asub aadressil http://www.koolielu.edu.ee/anke/numbrid_kell/gr_kuupaev.html

4.5.3 Kellaeg

Kellaaja õppimine kuulub ilmselt nende oskuste hulka, mis valmistab raskusi mitte ainult emakeeles. Samas on aga see oskus äärmiselt oluline. See on ka põhjus, miks antud õppematerjali reeglite osasse kuulub eraldi teemana kellaaja õpetamine.

Joonis 18 Kellaaja õppimine

Fail asub aadressil http://www.koolielu.edu.ee/anke/numbrid_kell/gr_kell.html

Kella õpetamisel on kasutatud nn osutitega kella, nn digitaalset e. numbritega kella ning lisaks neile kirjutatakse vastav kellaeg nii 12-tunni kui ka 24-tunni järgi arvestatuna. Kella osutite liigutamiseks tuleb vastav kellaeg sisestada minutite ja tundide lahtrisse. Nupule “Zeige” (näita) klõpsates liigutatakse kella osutid vastavalt sisestatud kellaajale. Kui numbrid jäetakse sisestamata või kui need ei vasta

traditsioonilistele minutite ja tundidele, siis näidatakse kellaaja uuesti sisestamist soovitavat kirja (vt parempoolne joonis). Kuna kõnekeeles kasutatakse valdavalt 12-tunni järgi kellaaja ütlemist, siis on nagu ka vasakpoolse joonisel näha, toodud kellaaja 23:23 vasteks “*seitse minutit puudub poole kaheteistkümnest*”.

4.6 Sõnastikud

4.6.1 Saksa – eesti sõnaraamat

Elektroonilise sõnaraamatu olemasolu on õpiprogrammis äärmiselt oluline. Nagu eelpool mainitud (vt. 5.3.1) on sõnavara õppimiseks üks soovitatav viis töö sõnaraamatuga. Sellisel sõnade õppimisel on oma kindel eesmärk, eelised ja puudused. Kui tehakse näiteks mingit sotsiaalset kompetentsi arendavat harjutust, siis osutub raamatust sõna otsimine lihtsalt ajaraiskamiseks ja õpilase tähelepanu ei ole enam ülesande eesmärgile suunatud. Antud juhul jätab elektroonilise sõnaraamatu kasutamine soovitud sõnale tähenduse leidmiseks õpilasele alles võimaluse konkreetsele ülesandele keskenduda, sest puuduv sõna leitakse sõnastikust loetud sekundite vältel (*Mitschian, H 2004/3, 135*).

Sõnaraamat sisaldab antud hetkel saksa eesti sõnaraamatut, milles sisalduvad 6.klassis omandatud aktiivne ja passiivne sõnavara. Kokku sisaldab saksa-eesti sõnastik hetkel 736 erinevat saksakeelset kirjet, millele on antud eestikeelne vaste, saksa keele grammatilist sugu määrav artikkel ja mitmuse vorm.

Saksakeelsetele sõnadele tähenduse otsimisel tuleb tähelepanu pöörata saksakeelse nimisõna alguses olevale suurele algustähele. Näiteks sõnale “*Schule*” tähendust otsides saame tulemuseks eestikeelse tähenduse ja selle saksakeelse sõna nii ainsuse kui mitmuse vormi ja ka grammatilist sugu määrava artikli. Kirjutades aga nimisõna väikese tähega, saame tulemuseks teate sellise sõna puudumise kohta sõnastikus. Et kasutajates segaduse tekkimist vältida, on otsitava sõna lahtri alla lisatud vastav kiri.

Joonis 19 Sõnaraamat

Fail asub aadressil <http://www.koolielu.edu.ee/anke/sonastik/sonastik.html>

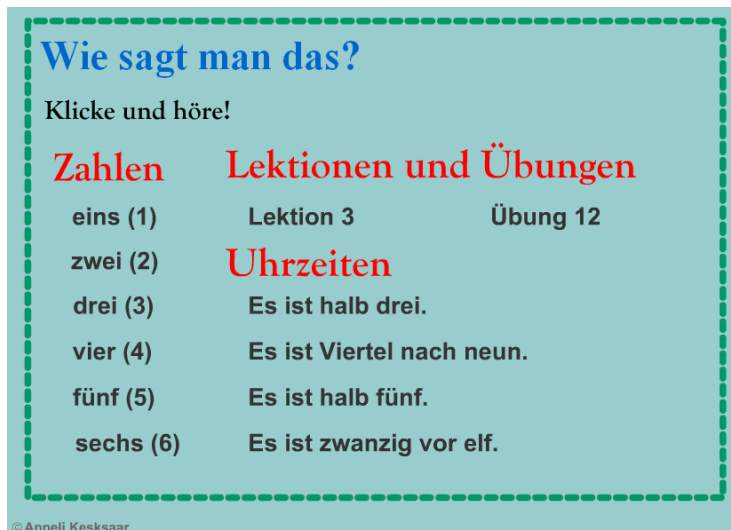
Õpilaste hulgas läbi viidud küsitlus andis kinnituse väitele, elektroonilise sõnaraamatu kasutamine lihtsustab keskendumist sellele ülesandele, millega konkreetselt antul hetkel tegeletakse.

4.6.2 Temaatile audiosõnastik

Arvuti abil rääkima õppimist ja kuulamisoskuse arendamist on vähe uuritud, samas kui kirjalikku kommunikatsiooni ja ka multimeediaprogrammidega võõrkeeles lugema õppimist on üsna palju uuritud. Üheks põhjuseks võib olla ikka veel piiratud võimalustega tehnika. Samas on siin aga ilmselt suurim reserv peidus (Rösler D., Tschirner E. 2002, 144).

6.klassi õppematerjali juurde kuuluvas nn audiosõnastikus on püütud temaatiliselt grupeerida olulisemaid õpikus kasutatud keelendeid. Kuigi tarkvaratootjad püüdlavad selle poole, et kõik kirjutatud oleks helindatud ja kõik räägitu oleks kirjas, ei ole esialgu antud õppematerjali puhul selline võimalus reaalne, sest praeguse seisuga ei ole antud õpiku autoritel ülevaadet enam kui aasta tagasi esitatud materjale puudutava helikasseti/CD ilmumise kohta. Seetõttu on audiosõnastikus ja ka eelpool kuulamisoskuse arendamise harjutuses kasutatud teiste õpikute juurde kuuluvaid helimaterjale.

Esiialgu sisaldab audiosõnastik vaid kahte teemat, mis peaksid andma õpilasele võimaluse numbrite ja kellaaja rääkimist ning enda ja oma perekonna tutvustamisega seotud väljendeid. Soovitud sõnale hiirega klõpsates on kuulda soovitud sõna/väljend.

Wie sagt man das?
Klicke und höre!

Zahlen	Lektionen und Übungen
eins (1)	Lektion 3 Übung 12
zwei (2)	Uhrzeiten
drei (3)	Es ist halb drei.
vier (4)	Es ist Viertel nach neun.
fünf (5)	Es ist halb fünf.
sechs (6)	Es ist zwanzig vor elf.

© Anneli Kesksaar

Joonis 20 Audiosõnaraamat

Fail asub aadressil http://www.koolielu.edu.ee/anke/sonastik/AWB_zahl_uhrzeit.html

Antud harjutust võib kasutada efektiivselt ka tunnis uue materjaliga tööd tehes. Kuigi antud hetkel ei paku programm võimalust õpilase hääle salvestamiseks, on seda suhteliselt kerge iseseisvalt teha ja seeläbi omandab antud harjutus suurepärase võimaluse ka korrektse häälduse õppimiseks.

5 Multimeediapõhise keeleõppematerjali evaluatsioon

6.klassi elektroonilise keeleõppematerjali väljatöötamisel kasutatava strateegia järgi on antud projekt hetkel disaini ja arendusfaasis, mille käigus püütakse välja selgitada sihtgrupile vastuvõetav kujundus ja nende kasutamishõlbumus, st soov analoogsete ülesannete abil saksa keelt õppida.

Magistritöö uurimuse raames viidi läbi küsitlus, kus paluti anda õpilastel ja õpetajatel hinnanguid loodava õppematerjali olemasolevate ülesannete kohta.

Küsitluses osalesid Viljandi Paalalinna Gümnaasiumi, Tallinna Liivalaia Gümnaasiumi, Ülenurme Gümnaasiumi, Toila Gümnaasiumi ja Tallinna Pirita Majanduskooli õpilased. Sobivate koolide ja õpilaste leidmine ei olnud väga kerge, sest lisaks keeleliselt ja vanuseliselt sobivate õpilaste olemasolule, pidi olema ka õpetajal valmisolek arvutiklassis saksa keele tunde läbi viia.

Kokku osales küsitluses 60 õpilast 5-12 klassist. Saksa keelt olid küsitletud õppinud valdavalt 0,5-2,5 aastat. Kuna läbi viidud küsitluse eesmärgiks ei olnud välja selgitada väljatöötatava õppematerjali kasutegur saksa keele õpetamisel, vaid eelkõige pöörati tähelepanu kasutajasõbralikkusele nii harjutuste põhimõtteid kui disaini arvestades, siis osalesid küsitluses ka gümnaasiumi klasside õpilased, kes õppisid saksa keelt e-keelena. Vanemate klasside õpilaste kaasamise eesmärgiks oli ühest küljest nende kui juba kogenud arvutikasutajate arvamuse saamine harjutuste disaini kohta ja samas pakkus huvi ka nende kui saksa keele õppijate arvamused.

Õpilaste ja ekspertide (saksa keele õpetajate) hinnangute saamiseks paluti õpilastel saksa keele tunnis kasutada neid harjutusi ja seejärel iga ülesande kohta vabas vormis kirjalikult oma hinnang anda. Õpilastele anti ette vaid ülesannete teemade nimetused, millest nad oma soovi järgi valisid ja katsetasid vähemalt ühte ülesannet.

Sellise uurimismeetodi valiku põhjuseks oli soov saada konkreetseid ettepanekuid harjutuste edasiseks koostamiseks. Õpetajate hulgas enne programmeerimise alustamist läbiviidud küsitluse ebaõnnestumisest tingitud ebakindlus selle küsitluse õnnestumise kahtlemises osutus vääraks. Küsitluses osalenud õpilastelt saadud tagasiside oli mitmekülgne ja põhjalik ning sisaldas väärtuslikku informatsiooni harjutuste koostamiseks.

5.1 Õpilaste hinnangud ja ekspertide hinnangud

Järgnevalt on toodud kokkuvõtte ülesannete kohta antud arvamustest. Siin ei kajastu arvamused kõikide erinevate ülesannete liikide kohta, kuna erinevaid ülesandeid tehti

pidevalt juurde. Ülesannete järjekord on sama nagu seda kasutasid õpilased ja harjutused on kättesaadavad leheküljel <http://www.koolielu.edu.ee/anke/>

- *buchstabe_fehlt/* - ei meeldinud, sest tähti ei saanud kätte; see on täitsa tore ülesanne, kus saab arendada kiirust ja õieti kirjutada;
- *diktat/* - ülesande kohta puuduvad arvamused, sest see valmis peale küsitlust;
- *gross_klein/* - ülesandes saab hästi aru, võiks olla täpsemalt seletatud kuhu vajutada; päris normaalne, hea aru saada; väga hea õigekirja õppimiseks;
- *kirjuta/* - meeldis kõige rohkem, päris hästi koostatud; selle harjutusega on hea õppida kirja kirjutama; väga sobilik ja vajalik ka igapäevaseks eluks; hea ülesanne algajatele, kes tahavad oma sõbrannast kirjutada;
- *konjugieren/* - päris kasulik; hea harjutus, võiks olla dialoogina; harjutus nõuab mõtlemist; päris mugav, ei pidanud ise kirjutama;
- *koosta_sonu/* - hästi huvitav, jama, sest peab tark olema;
- *kuld/* - mitmekesi mängimiseks väga äge; üldse ei meeldi, tegelikult ei saa aru, mida pea tegema; lahe mäng, võiks selliseid veel olla;
- *kuula/* - ülesande kohta puuduvad arvamused, sest see valmis peale küsitlust;
- *lernkartei/* - värvide ja numbrite õppimiseks päris hea, väga hea! Katsetasime seda koolis ka!; nii ja naa, muidu norm; nii saab palju rohkem sõnu selgeks;
- *lohista/* - hästi tore ja võiks veel täiendada dialoogi, igati normaalne;
- *multiple_choice/* - kerge, aga alguses hea õppida; paneb suhtlustaseme proovile;
- *numbrid_kell/* - ülesande kohta puuduvad arvamused, sest see valmis peale küsitlust;
- *puzzle/* - selliseid ülesandeid peaks veel olema;
- *reeglid/* - ülesande kohta puuduvad arvamused, sest see valmis peale küsitlust;
- *sonastik/* - palju sõnu võiks veel olla, väga tore ja vajalik;
- *video/* - ülesande kohta puuduvad arvamused, sest see valmis peale küsitlust;

- lisamärkused: normaalsed ülesanded, võiks rohkem olla; hästi lahedad ja lõbusad mängud, saab palju targemaks;

Nagu näha,

Valdavalt olid õpilaste hinnangud adekvaatselt kirja pandud. Vastustehti, mis kasutatavat informatsiooni ei sisaldanud, ei olnud.

5.2 Järeldused ja projekti edasine käik

Õpilaste ja õpetajate hulgas läbi viidud küsitluse tulemuste analüüsil saab 6.klassi B-keele (saksa keel) kavandatava õppematerjali kohta teha järgmisi järeldusi:

Saksa keele õpetajad ja õpilased kasutaksid meeeldi analoogseid ülesandeid. Seega tuleks leida võimalusi antud projektiga edasitöötamiseks. Käesolevaks hetkeks olemas olevad ülesanded on kõik töö autori koostatud ja ilmselgelt ei ole reaalselt toimiva ja kvaliteetse õppematerjali koostamine sellisel moel võimalik.

Ülesannete disaini võiks ühtlustada ja vältida eredate värvide kasutamist. Ülesannet programmeerimist alustades ei seatud eesmärgiks ühe kindlat värvivaliku kasutamist, vaid püüti välja pakkuda mitmeid erinevaid värvilahendusi. Harjutuste disaini ühtlustamisel võiks mõelda erinevate värvilahenduste kasutamisele nt erinevate peatükkide või harjutuste tüüpide juures.

Ülesannete kasutamise lihtsustamiseks tuleks lisada mõningate ülesannete juurde navigeerimisnupud ja muuta kasutajaid eksitavate nuppude/ikoonide asukohad. Lubada mõnede ülesannete juures vastuse klaviatuuril sisestamist.

Õppimise lihtsustamiseks tuleks üle vaadata harjutuste kasutusjuhendid. Esimeste peatükkide harjutustele peaks olema lisatud ka eestikeelne juhend.

Õpiprogrammi arendamise järgmises etapis viiakse lõpuni töö:

- ülesannetes esinevate programmeerimisvigade kõrvaldamisega;
- lisatakse juurde harjutusi, et moodustuks ühtne tervik, mida saaksid oma töös kasutada õppeaastast 2005/2006 saksa keele õppimist alustavad õpilased;
- eesti-saksa sõnaraamatu ja tegusõnade pööramise kontrolli võimaldava sõnaraamatuga;

Võimalusel oleks kindlasti oluline viia läbi uurimus, mis selgitaks välja antud elektrooniliste lisäülesannete kasutamise efektiivsust saksa keele õpetamisel.

6 Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö põhieesmärkidest lähtuvalt püüti leida teoorias kinnitust multimeediavõimaluste kasutamiseks põhi- ja osaoskuste arendamiseks. Saadud tulemusi arvestades koostati 6.klassi saksa keele õpikule multimeediapõhise keeleõppematerjali näidisülesanded, mille kasutamise perspektiivikust katsetati õpilaste ja õpetajate hulgas läbi viidud küsitluses.

Multimeediapõhise keeleõppematerjali loomisel tuleb pöörata tähelepanu nii harjutuste sisulisele kui välisele küljele.

Käesoleva töö praktilise osa kasutavuse lahtimõtestamisel on näidatud erinevaid võimalusi nii keele põhi- kui ka osaoskuste arendamiseks. Tõdeti taaskord, et põhi- ja/või osaoskusi ei ole võimalik ega ka otstarbekas eraldiseisvate harjutustena sooritada. Kommunikatiivse keeleõpetamismeetodi põhimõtteid järgides ongi püütud kõiki põhioskuseid võrdelt ka komplekselt arendada.

Magistritöö kolmanda eesmärgi – saksa keele populaarsuse tõstmise realiseerimisele hinnangu andmine on ilmselt kõige keerulisem. Soov oleks vastata, et ka kolmas eesmärk on täidetud, kuigi autor annab endale aru, et ka kõige perfektsemalt koostatud õppematerjal ei suuda seda ülesannet täita. Heameel on aga tõdeda, et antud magistritöö käigus valminud 6.klassi õpiku multimeediapõhised harjutused teinud õpilasi kõrvalt vaadates, oli näha õpilaste heameelt, rõõmu ja eduelamuse kogemist. Autori jaoks olid tähtsad ka sellised hinnangud, mille järgi sooviti järgmises saksa keele tunnis neid samu harjutusi teha.

7 Kasutatud kirjanduse loetelu

Juhtumid

6.klassi elektroonilised õppematerjalid http://koolielu.edu.ee/anke/6/ loetud 07.05.05	18
Audacity [WWW] http://audacity.sourceforge.net/ loetud 07.05.05	24
Eesti Hariduse Infosüsteem	12
Ehlers, S. <i>Übungen zum Leseverstehen. In.: Handbuch für Fremdsprachenunterricht. 4.Auflage, A.Francke Verlag Tübingen und Basel 2003:287. ISBN3-8252-8043-8</i>	33
Eßer, R., <i>Übungen zum Schreiben. -In.:Handbuch Fremdsprachenunterricht. 4.Auflage, A.Francke Verlag Tübingen und Basel 2003,292. ISBN3-8252-8043-8</i>	35
Eßer, R., <i>Übungen zum Schreiben. -In.:Handbuch Fremdsprachenunterricht. 4.Auflage, A.Francke Verlag Tübingen und Basel 2003,293. ISBN3-8252-8043-836, 37</i>	
Eßer, R., <i>Übungen zum Schreiben. -In.:Handbuch Fremdsprachenunterricht. 4.Auflage, A.Francke Verlag Tübingen und Basel 2003:292. ISBN3-8252-8043-8</i>	36
Euroopa keeleõppe raamdokument: Öppimine, õpetamine ja hindamine. 2003, 10... 27	
Euroopa keeleõppe raamdokument: Öppimine, õpetamine ja hindamine. Tööversioon. Haridus- ja Teadusministeerium. Keeletalitus Tartu 2003, 22 ISBN 9985-72-150-06	
Euroopa keeleõppe raamdokument: Öppimine, õpetamine ja hindamine. Tööversioon. Haridus- ja Teadusministeerium. Keeletalitus Tartu 2003. ISBN 9985-72-150-0; ... 9	
Freibichler, H. <i>Grammatikarbeit mit dem PC im Primarunterricht - In.: Primar 1997Heft 15</i>	46
Grätz, R. <i>Vom Spielen, Leben, Lernen – In.: Fremdsprache Deutsch. Zeitschrift für die Praxis des Deutschunterrichts Heft 25. 2001,6</i>	43
Hausenberg, A.-R., Kikerpill, T., Rõigas, M., Türk, Ü. <i>Keeleoskuse mõõtmine. Käsiraamat. TEA 2004, 84. ISBN 9985-71-392-3</i>	35
Hausenberg, Anu-Reet, Kikerpill, Tiina, Rõigas, Maia, Türk, Ülle. <i>Keeleoskuse mõõtmine. Käsiraamat. TEA 2004, 7. ISBN 9985-71-392-3</i>	26
Hausenberg, Anu-Reet, Kikerpill, Tiina, Rõigas, Maia, Türk, Ülle. <i>Keeleoskuse mõõtmine. Käsiraamat. TEA 2004, 8. ISBN 9985-71-392-3</i>	26, 27
Hueber Verlag [WWW] http://www.hueber.de loetud 07.05.05	21
Huneke, Hans-Werner, Steinig, Wolfgang, <i>Deutsch als Fremdsprache. Eine Einführung, Grundlagen der Germanistik. Erich Schmidt Verlag Berlin 2002 ISBN 3 50306135 5</i>	27
Joonis 1 Kuulamisoskust arendav harjutus [WWW] http://www.koolielu.edu.ee/anke/kuula/kuulaNaide.html loetud 07.05.05	29
Joonis 10 Sõnavara kinnistamine „Koosta sõnu“ [WWW] http://www.koolielu.edu.ee/anke/koosta_sonu/KS_le1_2.htm loetud 07.05.05	44
Joonis 11 Tegusõna pööramise kinnistamine [www] http://www.koolielu.edu.ee/anke/konjugieren/K_LE2_spielen.html loetud 07.05.05	48
Joonis 13 Õigekirjaõpetamine http://www.koolielu.edu.ee/anke/buchstabe_fehlt/WB_le3_1.html loetud 07.05.05	50
Joonis 14 Suure ja väikese algustähe harjutamine [WWW] http://www.koolielu.edu.ee/anke/gross_klein/GK_LE2_1.html loetud 07.05.05	51

Joonis 15 Vestluspartnerile vastavate tervituste kasutamise õpetamine [WWW] http://www.koolielu.edu.ee/anke/multiple_choice/MC_le1_dialog2.html loetud 07.05.05.....	52
Joonis 16 Numbrite õpetus [WWW] http://www.koolielu.edu.ee/anke/numbrid_kell/gr_numbrid.html loetud 07.05.05	53
Joonis 17 Kuupäeva ja aastaarvu selgitus [WWW] http://www.koolielu.edu.ee/anke/numbrid_kell/gr_kuupaev.html loetud 07.05.05	54
Joonis 18 Kellaaja õppimine [WWW] http://www.koolielu.edu.ee/anke/numbrid_kell/gr_kell.html loetud 07.05.05	54
Joonis 19 Sõnaraamat [WWW] http://www.koolielu.edu.ee/anke/sonastik/sonastik.html loetud 07.05.05	56
Joonis 2 Video abil kuulamisoskust arendav harjutus [WWW] http://www.koolielu.edu.ee/anke/video/le13_1.html loetud 07.05.05	31
Joonis 20 Audiosõnaraamat [WWW] http://www.koolielu.edu.ee/anke/sonastik/AWB_zahl_uhrzeit.html loetud 07.05.05	57
Joonis 3 Kõnelemisoskuse arendamine [WWW] http://www.koolielu.edu.ee/anke/multiple_choice/MC_le1_dialog1.html loetud 07.05.05.....	32
Joonis 6 Kirjutamisoskust arendav harjutus [WWW] http://www.koolielu.edu.ee/anke/kirjuta/kiri_le3_1.html loetud 07.05.05	37
Joonis 7 Etteütlus [WWW] http://www.koolielu.edu.ee/anke/diktat/etteytlusNaide.html loetud 07.05.05	38
Joonis 8 Õpikartoteegi kasutamine [WWW] http://www.koolielu.edu.ee/anke/lernkartei/LK_LE12_farben.html loetud 07.05.05	41
Joonis 9 Sõnavara õpetamine, „Kuldvillak“ [WWW] http://www.koolielu.edu.ee/anke/kuld/kuld_le1_1.html loetud 07.05.05.....	42
Jung, L. 99 Stichwörter zum Unterricht Deutsch als Fremdsprache [WWW] http://www.hueber.de/downloads/lehrer/daf/methoden.pdf , loetud 07.05.05.....	8, 10
Justus – Liebig- universität Giessen [WWW] http://www.uni-giessen.de/daf/Kriterienkatalog/technische_aspekte.html loetud 07.05.05	19
Kangor, I. Saksa keele ainenõukogult [WWW] . http://www.opleht.ee/Arhiiv/2002/15.02.02/tekstid/aine/10.html loetud 07.05.05 ..	12
Kersti Sõstar, Vastused korduvatele küsimustele [WWW] http://www.opleht.ee/Arhiiv/2003/07.02.03/tekstid/aine/4.html loetud 07.05.05 ...	15
Kingisepp, Leelo, Sõrmus, Elle Ülevaade võõrkeeleeõppe meetoditest. Keeleõpetaja metoodikavihik. TEA 2001, 10. ISBN 9985-71-193-9.....	8, 26
Kingisepp, Leelo, Sõrmus, Elle Ülevaade võõrkeeleeõppe meetoditest. Keeleõpetaja metoodikavihik. TEA 2001, 31. ISBN 9985-71-193-9.....	51
Kingisepp, Leelo, Sõrmus, Elle Ülevaade võõrkeeleeõppe meetoditest. Keeleõpetaja metoodikavihik. TEA 2001, 42. ISBN 9985-71-193-9.....	10
Kingisepp, Leelo, Sõrmus, Elle Ülevaade võõrkeeleeõppe meetoditest. Keeleõpetaja metoodikavihik. TEA 2001, 45. ISBN 9985-71-193-9.....	11
Kirst, Karl-Otto Mit Schneem@nn und „Mobility“ spielend am Computer lernen. - In.: Fremdsprache Deutsch. Zeitschrift für die Praxis des Deutschunterrichts. Heft 25-2001, 42	44
Kleinschroth, Robert Keelte õppimine. Õige tehnika võti. Ersen 2002 ISBN 9985-76- 651-2:108.....	39

<i>Kleinschroth, Robert Keelte õppimine. Õige tehnika võti. Ersen 2002, 109 ISBN 9985-76-651-2</i>	41
<i>Kleinschroth, Robert Keelte õppimine. Õige tehnika võti. Ersen 2002, 171 ISBN 9985-76-651-2</i>	28
<i>Kleinschroth, Robert Keelte õppimine. Õige tehnika võti. Ersen 2002, 176 ISBN 9985-76-651-2</i>	28
<i>Kleinschroth, Robert Keelte õppimine. Õige tehnika võti. Ersen 2002, 199 ISBN 9985-76-651-2</i>	38
<i>Kleis, R., Silvet, J. Vääri, E. Võõrsõnade leksikon 1983, 237</i>	45
<i>Krall, Ingrid, Sõrmus, Elle Eesti keele grammatika õpetamise võimalusi. Keeleõpetaja metoodikavihik. TEA 2000, 12 ISBN 9985-71-181-5</i>	46
<i>Krall, Ingrid, Sõrmus, Elle Eesti keele grammatika õpetamise võimalusi. Keeleõpetaja metoodikavihik. TEA 2000, 9 ISBN 9985-71-181-5</i>	46
<i>Kärtner, P. Kuulamisoskuse arendamine. Keeleõpetaja metoodikavihik. TEA 2000, 7. ISBN 9985-71-185-8</i>	28
<i>Kärtner, Piret Lugemisoskuse arendamine. Keeleõpetaja metoodikavihik. TEA 2000, 14. ISBN 9985-71-187-4</i>	33
<i>Kärtner, Piret Lugemisoskuse arendamine. Keeleõpetaja metoodikavihik. TEA 2000, 8. ISBN 9985-71-187-4</i>	33
<i>Lange nscheidt [WWW] http://www.langenscheidt.de loetud 07.05.05</i>	21
<i>Luik, P. Arvutipõhine õpematerjal [WWW] http://lepo.it.da.ut.ee/~piret/Intel/materjal.html loetud 07.05.05</i>	19
<i>Luik, P. Õpitarkvara efektiivsed karakteristikud elektrooniliste õpikute ja drillprogrammide korral / [WWW] http://www.utlib.ee/ekollekt/diss/dok/2004/b16759941/Luik.pdf 2004, 212</i>	47
<i>Luik, P. Õpitarkvara efektiivsed karakteristikud elektrooniliste õpikute ja drillprogrammide korral / [WWW] http://www.utlib.ee/ekollekt/diss/dok/2004/b16759941/Luik.pdf 2004, 22</i>	43
<i>Luik, P. Õpitarkvara efektiivsed karakteristikud elektrooniliste õpikute ja drillprogrammide korral / [WWW] http://www.utlib.ee/ekollekt/diss/dok/2004/b16759941/Luik.pdf 2004, 225</i>	47
<i>Luik, P. Õpitarkvara efektiivsed karakteristikud elektrooniliste õpikute ja drillprogrammide korral / [WWW] http://www.utlib.ee/ekollekt/diss/dok/2004/b16759941/Luik.pdf 2004, 226</i>	41
<i>Läheb, R. Addie mudel [WWW] http://berlingo.viru.tu.ee/~reelyka/addie_mudel.htm loetud 24.04.05</i>	18
<i>Lääne, P. Milleks see kõik? [WWW] http://www.opleht.ee/Arhiiv/2003/07.02.03/tekstid/aine/5.html loetud 07.05.05</i>	13
<i>Lääne, P. Millisest kahurist tulistada? [WWW] http://www.opleht.ee/Arhiiv/2004/20.02.04/tekstid/aine/19.html, loetud 07.05.05</i> ..	7
<i>Macromedia [WWW] http://www.macromedia.com/software/player_census/flashplayer/ loetud 07.05.05</i>	24
<i>Miksike [WWW] http://www.miksike.ee loetud 07.05.05</i>	49
<i>Mitschian, H. Ein Schlagwort in der medienbezogenen Fremdsprachendidaktik - In. Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift für Theorie und Praxis des Deutschunterrichts für Ausländer. Langenscheidt 2004, 138</i>	30
<i>Mitschian, Haymo Multimedia. Ein Schlagwort in der medienbezogenen Fremdsprachendidaktik Deutsch als Fremdsprache 2004/3, 131</i>	55
<i>MMtuur [WWW] http://www.hot.ee/mmtuur/mismaterjal.htm, loetud 20.05.2005</i> ...	25

Multimedia Lernkartei [WWW] http://www.lernkartei.com/vorteil.htm loetud 07.05.05	39
Neuner, Gerhard, Hunfeld, Hans <i>Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts. Eine Einführung. Fernstudieneinheit 4</i> 2002, 9 Langenscheidt ISBN 3-468-49676-1	7
Ortner, B. <i>Alternative Methoden.</i> - In.: <i>Handbuch Fremdsprachenunterricht. 4.Auflage, A.Francke Verlag Tübingen und Basel</i> 2003, 234 ISBN 3-8252-8043-8	10
Peterson, Ene <i>Video Võõrkeeleõpetamise meetodid ja vahendid. Keeleõpetaja metoodikavihik. TEA</i> 2000, 9 ISBN 9985-71-190-4	30
Raabe, Horst. <i>Grammatikübungen</i> - In.: <i>Handbuch Fremdsprachenunterricht. 4.Auflage, A.Francke Verlag Tübingen und Basel</i> 2003:283. ISBN 3-8252-8043-8	45
Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus [WWW] http://www.ekk.edu.ee/oppekavad/dokumentid/koond04-05_uus.pdf , loetud 20.04.05	16
Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus [WWW] http://www.ekk.edu.ee/oppekavad/oppe_%20ja_metoodiline_kirjandus.htm loetud 07.05.05	21
RT [WWW] https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=802290 , loetud 07.05.05	6
Rösler D., Tschirner E. <i>Neue Medien und Deutsch als Fremdsprache. Viele Fragen und ein Aufruf zur Diskussion</i> In.: <i>Deutsch als Fremdsprache Heft 3</i> , 2002, 144 .. 56	
Saar, J. <i>Inglise keel seljatab muud võõrkeeled</i> [WWW] http://www.postimees.ee/120204/esileht/siseuudised/126391_1.php loetud 07.05.05	14
Saarsoo, Kristi <i>Sõnavara õpetamine. Keeleõpetaja metoodikavihik. TEA</i> 2001,15, ISBN 9985-71-189-0	39
Saarsoo, Kristi <i>Sõnavara õpetamine. Keeleõpetaja metoodikavihik. TEA</i> 2001,8, ISBN 9985-71-189-0	38
Scherfer, Peter. <i>Wortschatzübungen</i> - In.: <i>Handbuch Fremdsprachenunterricht. 4.Auflage, A.Francke Verlag Tübingen und Basel</i> 2003:280. ISBN 3-8252-8043-8	38
Segermann, K., - In.: <i>Handbuch Fremdsprachenunterricht. 4.Auflage, A.Francke Verlag Tübingen und Basel</i> 2003, 296. ISBN 3-8252-8043-8	28
Segermann, K., - In.: <i>Handbuch Fremdsprachenunterricht. 4.Auflage, A.Francke Verlag Tübingen und Basel</i> 2003, 295. ISBN 3-8252-8043-8	27
Tallinna Saksa Gümnaasium [WWW] http://www.saksa.tln.edu.ee loetud 20.04.05	15
Tender, T. <i>Millist võõrkeelt õppida esimesena?</i> [WWW] http://www.epl.ee/artikkel.php?ID=286443 loetud 07.05.05	14
Türk, Ü. <i>Keeled ainekavas</i> [WWW] http://www.opleht.ee/Arhiiv/2004/20.02.04/tekstid/aine/1.html loetud 07.05.05	13
Wieser, J. <i>Zweitspracherwerb</i> [WWW] http://pages.unibas.ch/asw/ringvorlesung/BSFpowerpoint_4_11_03.ppt , loetud 25.04.2005	38, 39
Wikipedia [WWW] http://de.wikipedia.org/wiki/ActionScript , loetud 15.04.05	24

Resümee

Das Ziel der vorliegenden Masterarbeit war die Erstellung des web-basierten Unterrichtsmaterials für die Schüler der 6. Klasse der allgemeinbildenden Schule Estlands, die das erste Jahr Deutsch lernen und für die Deutsch als zweite Fremdsprache nach Englisch bzw. Russisch ist. Das erstellte Unterrichtsmaterial kann als Ergänzung zum Lehrwerk „Deutsch VI. Kein Problem!“ von H. Allvee, M. Kangro und R. Taimsoo benutzt werden, und es will die Autorinnen bei der Umsetzung ihrer Ziele unterstützen. Desweiteren will es ein Wegweiser für estnische Lehrwerkautorinnen und Deutschlehrer bei der Erstellung der computergestützten Übungen im Deutschunterricht sein. Es bietet eine ganze Palette von verschiedenen computergestützten Übungstypen zur Entwicklung der vier Fertigkeiten (Hören, Sprechen, Lesen und Schreiben) sowie der vier Teilfertigkeiten (Wortschatz, Grammatik, Aussprache, Rechtschreibung) an. Das web-basierte Unterrichtsmaterial enthält neben Übungen auch das Estnisch-Deutsche und das Deutsch-Estnische Wörterbuch und eine Referenz-Grammatik.

Da Deutsch im schulischen Fremdsprachenunterricht nicht sehr populär ist und erst mit einem großen Rückstand der englischen und russischen Sprache folgt, wollen die computergestützten Aufgaben die Attraktivität des Deutschlernens erhöhen und die Schüler stärker motivieren.

Bei der Erstellung der Aufgaben wurden die folgenden Programme benutzt: Macromedia Flash, Windows Movie Maker und Audacity.

Die Übungen sind auf der Internetadresse <http://www.koolielu.edu.ee/anke/6/> zu finden.